VIAȚA ILUSTRATĂ

ANUL IX. Nr. 7 SEPTEMVRIE 1942

Anul IX Septemvrie 1942 Nr. 7

VIAȚA ILUSTRATĂ

† ȘTEFAN HORTHY, locțiitorul Inaltului Regent al Ungariei

In ziua în care Ungaria prăznuia, cu îndătinata strălucire, amintirea primului său rege, o veste cruntă s'a răspândit pe undele văzduhului, învăluind țara în jale adâncă: In îndepărtatele stepe ale Rusiei, pe frontul unde ostașii crucii lui Hristos sunt încleștați în crâncenă trântă cu cel mai cumplit vrășmaș al creștineștilor rânduieli în lume, Ștefan Horthy, fiul mai vârstnic al Inaltului Regent și locțiitorul Regentului Ungariei, s'a prăbușit cu avionul său, murind moarte de erou.

Indrăsnețul Locotenent de aviație se dusese pe front din proprie porneală, ca să-și slujească țara în chip exemplar. Vrerea Lui de mari înfăptuiri a fost retezată însă de porunca unei puteri peste care omul nu este stăpân.

In clipele cumplitei dureri cu care a fost încercată Familia Cârmuitorului țării și-odată cu ea țara întreagă, din iubitoarea inimă a poporului îndurerat se înalță rugăciuni fierbinți către Cel Atotputernic pentru mângăerea Părinților și Soției și pentru odihna Fiului căzut eroic pe câmpul de onoare.

† Ștefan Horthy, locțiitorul Inaltului Regent al Ungariei

*

Locțiitorul de regent al Ungariei, dispărut în condițiuni atât de tragice, moare în floarea vârstei de abia 38 de ani. S'a născut în 1904 la Pola. Educația și-a făcut-o sub îngrijirea părintelui său în școlile din Viena, Baden și Budapest, unde în anul 1922 și-a dat examenul de bacalaureat. A studiat apoi politehnica, obținând diploma de inginer. In tot timpul a arătat mare interes studiului motoarelor și-l interesau în special problemele aviației. La o vârstă relativ tânără a trecut examenul de pilot și stagiul militar și l-a făcut în cadrele aviației, fiind avansat în anul 1939 la gradul de sublocotenent de aviație.

Practica de inginer și-a făcut-o în marile uzine mecanice din Ungaria; a plecat apoi în Statele Unite, unde a lucrat ca simplu muncitor într'o uzină de automobile. Intors acasă, a fost numit director al fabricei de mașini MÁVAG, calitate în care a avut prilejul să se specializeze în toate problemele interesând acest domeniu. Niciun moment n'a renunțat însă la pasiunea sa care a rămas aviația. In 1939 întreprinde un raid până la Bombay.

In 1940 este numit director general al Căilor Ferate Maghiare, în fruntea cărora activează până la alegerea sa de locțiitor de Regent, alegere care s'a produs în ziua de 19 Februarie 1942.

Mare animator al propagării aviației în rândurile tineretului, a depus o intensă activitate în această direcție, iar când datoria l-a chemat pe câmpul de luptă, și-a luat în primire postul de comandă în fruntea escadrilei de vânătoare, cu care a plecat pe front. A participat la mai multe lupte aeriene, până când s'a prăbușit din înălțimi, în slujba patriei.

TIPURI RELIGIOASE

de Prof. ION GORON

Panteismul constitue numai aria largă în care se adună mulţimea ereziilor religioase şi sociale; de încolţit încolţesc în sufletele oamenilor. S'ar putea spune că nu există doi oameni cari să aibă aceleaşi concepţii şi atitudini religioase. Cauza subiectivă a neînţelegerilor şi desbinărilor de ordin religios – cu urmări ce se resfrâng asupra întregii vieţi omeneşti – e varietatea tipurilor religioase.

Diferinţa de temperament psihologic – introvertit şi extrovertit – ne dă două tipuri extreme de religioşi: tipul *subiectiv* şi tipul *obiectiv.* Tipul subiectiv, individual, se concretizează mai accentuat în misticism, iar tipul obiectiv ia forma cea mai exagerată în fanatism. Tipul subiectiv se încopcie foarte greu în viaţa religioasă obştească; are ochii sufleteşti îndeptaţi mereu asupra problemelor propriului său suflet. Disciplina bisericească – sub ori ce raport – îi displace. Religiositatea lui e interioară. In schimb religiozitatea obiectivului e exterioară; atenţiunea lui e îndreptată asupra lumii; legăturile lui cu divinitatea au un caracter de obiectivitate, de raţionalitate, de legalitate. Se adaptează foarte bine disciplinei bisericeşti şi are tendinţe conservative cari pot duce până la anchilozare.

In strânsă legătură cu temperamentul sunt şi cele două tipuri extreme botezate de W. James: *odată născuţi* şi *de două ori născuţi.* Cei „odată născuţi" duc o viaţă de rutină şi de automatism – de forme şi obiceiuri ale căror înţeles simbolic adeseori nu-l înţeleg – şi nu-şi pun probleme de conştiinţă. In sufletul celor „de două ori născuţi" se petrece un zbucium intern care în cele din urmă se termină prin o renaştere cu duhul, prin regăsirea liniştei sufleteşti în unire cu Dumnezeu.

Preponderanţa mai accentuată a uneia dintre cele trei facultăţi sufleteşti – raţiune, simţire, voinţă – ne dă tipul *intelectualist,* tipul *sentimental* şi tipul *volitiv.* Tipul sentimental adeseori e confundat cu *misticismul,* deoarece în misticism într'adevăr sentimentul are un rol preponderant; dar misticismul nu e numai sentiment, ci şi raţionalitate intuitivă, gândire adâncă asupra eului şi a legăturilor lui cu divinitatea. Incât nu toţi sentimentalii îşi trăesc religiozitatea în misticismul dătător de beatitudine ori în misticismul cu înclinări pesimiste; sunt sentimentali extrovertiţi, ale căror preocupări se vor îndrepta mai ales spre operile de caritate publică. Tipul intelectualist, cu rolul preponderant al gândirii speculative, poate fi şi el extrovertit, îndreptat deci spre cunoaşterea obiectivă a realităţii şi a legăturii ei cu Dumnezeu. Forma bolnăvicioasă a acestui tip e „religiozitatea juridică", decăderea în fariseism. Dar sunt şi tipuri intelectualiste introvertite şi gândirea acestora primeşte un pronunţat timbru mistic. Tipul volitiv, numit şi mora-

Const. Petrescu-Dragoe: Ţăran din Bucovina

list, îşi desfăşoară trăirile în acţiuni din domeniul practic moral.

Max Weber împarte şi el pe oameni – ţinând seamă mai ales de resonanţa sufletească a lor faţă de lege şi Har – în două tipuri religioase opuse: *ascetic* şi *mistic* şi spune că amândouă pot fi îndreptate asupra lumii ori împotriva ei. Există deci ascetism a) activ şi b) contemplativ; misticism a) interior şi b) dispreţuitor de lume. Impărţirea lui Max Weber corespunde deci tipurilor obiectiv şi subiectiv, fiecare fiind complectat cu optimism sau pesimism. Tipul mistic merită o deosebită atenţiune, deoarece are rol foarte important în viaţa religioasă a omenirii. Având tendinţe individualiste a fost iniţiatorul reformelor religioase, aceasta cu atât mai vârtos, că presupune un suflet foarte sensibil. Pentru oamenii cu preocupări intelectuale speculative misticismul constitue azilul religiozităţii; a contribuit deci – măcar indirect – la laicizarea religiosităţii, deoarece ignorează cultul şi disciplina. Misticismul împreunat cu inteligenţă puternică dă cele mai înalte valori culturale şi religioase. Poate însă decădea în ascetism mortificator ori în libertinaj moral. De aceea bisericile istorice au îndrumat misticismul spre mânăstiri.

Temperamentul emotiv ne dă alte două tipuri religioase extreme: *optimist* şi *pesimist.* Optimiştii aproape nu au conştiinţa păcătoşeniei; admiră armonia Universului, nu sunt preocupaţi de propria lor soarte, nu au simţ pentru laturea întunecoasă şi dureroasă a vieţii. Sufletul celor aparţinători acestui tip e plin de iubire; de ei e strein ori ce gând de ascetism; dorinţa lor e să distreze atenţiunea oamenilor dela boală, suferinţă şi moarte. Le lipseşte ori ce dorinţă de renaştere. Pesimiştii sunt tocmai contrarul. Pentru ei problema mântuirii se impune într'un mod foarte acut, căci lumea o consideră ca o vale a plângerii şi nu văd decât râul şi păcatul din sufletul lor şi din lume. Pesimiştii sunt aplicaţi spre atitudini eshatologice revoluţionare.

Tot în strânsă legătură cu temperamentul există religioşi *ascetici* şi religioşi *eroici,* religioşi *conservativi* şi religioşi *revoluţionari.* Cei bătăioşi se caracterizează prin intoleranţă şi fanatism; cei blajini de obiceiu abandonează preocupările faţă de viaţa pământească. Există religiositate *cultică* şi religiositate *etică.*

Ion Mihail: Sf. Impăraţi Constantin şi Elena

După gradul de intensitate a însuși actului de credință – care e o funcțiune specifică a spiritualității umane, dar e în strânsă legătură cu toate aptitudinile spirituale, îndeosebi cu rațiunea și cu fantazia – W. James constată că există o religie *a viziunei* și o religie a *voinței*. Primei categorii aparțin oamenii cu adânci trăiri religioase, categoriei a doua aparțin oamenii cari primesc conținutul trăirilor lor religioase dela alții. Intr'adevăr trăirea religioasă ca fapt psihologic „sui generis“ e foarte rară. Acești puțini – cei aleși – au religia lor, a viziunei. Marea majoritate a oamenilor au instinctul religios, doresc să creadă, dar nu pot umplea de conținut credința lor decât primindu-l dela alții. Faptul acesta are o semnificație deosebită: credința poate fi educată; numai astfel e posibilă forma socială a religiei.

Tot în strânsă legătură cu intensitatea actului de credință sunt oameni *intens religioși* și oameni *total indiferenți,* lipsiți de ori ce preocupare religioasă.

In legătură cu caracterul distingem alte două tipuri religioase: *statornici* și *nestatornici.* Sfințenia – viață care stă total sub influința ideilor religioase – presupune statornicie în credință.

Specificul conștiinței de păcătoșenie ne dă alte două tipuri: *normali* și *invertiți.* Credința religioasă înseamnă preocupare de lumea „cealaltă“, a spiritualității, a nestricăciunii, a veciniciei; în mod normal conștiința păcătoșeniei e fructul conștiinței că prin prea marea preocupare de ceeace ne poate îmbia lumea „aceasta“ am primejduit dobândirea lumei „celeilalte“. Uneori însă – sub presiunea unor factori psihici și de ordin social, economic și politic – conștiința păcătoșeniei poate lua formă învertită în conștiința că preocuparea de lumea „ceealaltă“ ne-a împiedecat să ne ocupăm îndeajuns cu datoriile față de lumea „aceasta“. Religioșii invertiți sunt deci dușmanii neînduplecați ai oi cărei forme obicinuite de manifestare religioasă.

Diferința gradului de cultură ne dă tipurile: *hedonist, utilitarist* și *idealist* (spiritualist). Progresul omului pe scara de perfecționare culturală se măsoară cu supremul interes vital care îi directivează viața. Cel mai inferior grad e hedonismul, căutarea plăcerilor legate de viața biologică. Lumea și faptele omului sunt bune ori rele după felul cum promovează ori împiedecă plăcerea. In utilitarism supremul interes vital e existența ca atare, afirmarea proprie. Rolul principal îl are rațiunea, realismul, speculațiunea, folosul. Virtuțile sunt virtuți în măsura în care pot aduce vre-un folos (pragmatismul american); lumea e bună sau rea – indiferent de plăcere – în măsura în care promovează sau împiedică propria afirmare – bunăstarea materială și prestigiul social. In spiritualism supremul interes e binele, adevărul și frumosul, iar scopul suprem înobilarea tuturor tendințelor omenești. E lesne de înțeles că numai în spiritualism se poate afirma viața în toate formele și cerințele ei. Lumea plăcerilor, a foloaselor, a libertății și nobleței sunt realitățile dorite pe diferitele trepte ale evoluției culturale.

Marea complexitate a trăirii religioasă face foarte dificile încercările de tipologie religioasă, mai ales că tipurile nu ne apar niciodată pure, ci în amestecurile cele mai variate cu putință și între extremități există nenumărate forme intermediare. Nu sunt tocmai rare nici formele bolnăvicioase ale diferitelor tipuri.

Intreprinderea e și mai dificilă dacă ne dăm seama, că varietatea trăirilor religioase nu e în funcțiune numai de factori sufletești, ci și de factori externi.

Profesiunea determină și ea în mare măsură preocupările de ordin religios. Cei cu ocupațiuni intelectuale aleg între două posibilități: ori stăpânirea rațională a naturii, ori misticismul dătător de beatitudine. Preoții și politicienii tind spre reglementarea ritual-etică în vederea scopurilor utilitariste ale comunității. Militarii se îndreaptă spre fatalitate, agricultorii spre magie, burghezii spre raționalizarea social-etică a vieții.

Nu e indiferent dacă cineva e incopciat din punct de vedere religios în comunitatea religioasă de *tip bisericesc* ori în cea de *tip sectar;* mijloacele și idealurile difer în mod esențial în cele două tipuri; dar pot exista și compromisuri.

In fine – este oare în acest domeniu un fine? – varietățile trăirilor religioase sunt în mod hotărît determinate de problemele de ordin social și politic, material și economic. Concepția religioasă determină un anumit tip de stat, de stăpânire, de ierarhie socială, de întocmire economică, de justiție,

Domniţă bizantină (Pictură georgiană)

de raport între om şi om. Toate aceste concepţii omul le primeşte de-a gata dela societatea în care trăeşte. Dar necesităţi noi ivite pe ori care dintre aceste ramuri ale vieţii pot determina noi concepţii religioase. Avem tipuri deosebite de civilizaţii după felul cum oamenii traduc în realitatea practică zilnică convingerile lor religios-metafisice.

Desigur marea varietate a tipurilor religioase nu poate constitui motiv nebun ori scuză comodă pentru neînţelegerile şi desbinările religioase. Providenţa divină a lăsat această bogăţie de tipuri spre a face colaborarea dintre oameni mai adâncă şi mai fructuoasă. Diferitele tipuri nu sunt menite ciocnirii, ci complectării împrumutate spre îmbogăţirea spirituală şi materială a lumii.

Dar această colaborare armonioasă nu e posibilă decât prin responsabilitate, modestie şi iubire.

NOAPTE SFÂNTĂ

de ION OJOG

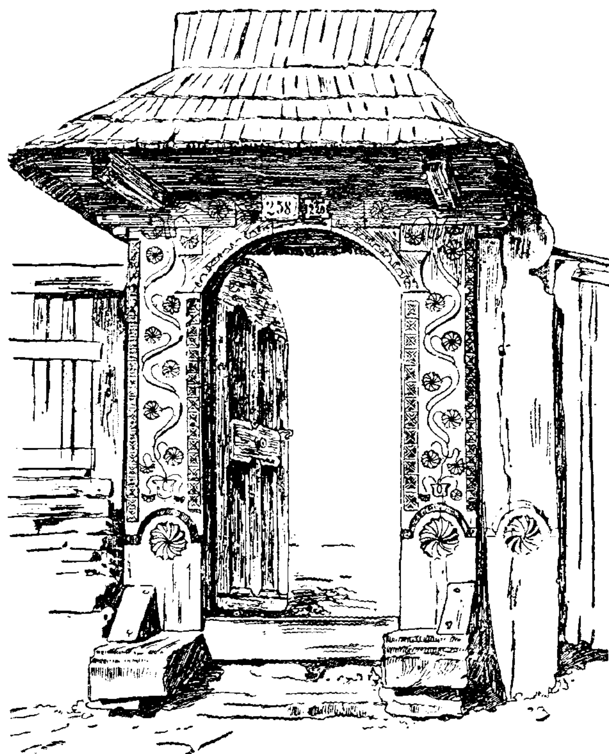
Năvod alb şi de mătasă
Peste larguri noapte lasă,
Şi'n ele stele adună
Crengi de brumă – prund de lună.

Cine plânge pe aproape?
Glasul lui e zări pe ape,
Glasul lui luceferi scapă
Şi e cer întins pe apă.

Cine lepădând cuvântul –
Cum în somn lepezi pământul –
Plânsul lui e zvon ce cântă,
Moare lin în noaptea sfântă?

Din adânc, adânc te sapă
Şi'n adâncul lui te scapă,
Ca o apă te îngroapă
Şi te poartă ca o apă...

Poate Ingeri poposiră?
Nu e plâns de om, nici liră...
Iar pe larguri, luna lasă
Pete albe de mătasă...

Poartă din Transilvania

Grigorescu *Vara*

Moș Calistrat Hogaș glumește cu tâlc

de VICTOR ION POPA

Drag mi-a fost bătrânelui meu profesor de limba română. Și vii mi-au rămas amintirile dela el. Dar din câte pățănii am avut cu dânsul, în orele de clasă din Liceul Internat al Iașului, parcă nici una nu mi-i așa de scumpă cum mi-a fost, dela început, aceea când moș Calistrat Hogaș mi-a pus nota unu la română și m'a făcut de râsul școlii.

Mai întâi se cade să vorbesc de profesorul care m'a pedepsit și m'a rușinat. Să spun anume că, oricât eram noi de mici, și oricât de ciudată era înfățișarea, de neobișnuit felul de a se purta al lui moș Calistrat, îi purtam toți o dragoste fără nici un ascunziș și pe care ne-o mărturiseam în toate felurile, chiar fără să mai ținem seama de îndatoririle severe, cerute îndeobște de respect. Era aceasta o dragoste pe care ai putea-o numi veselă. Insfârșit, dragoste de copii zburdalnici și gata mereu de râs, pentrucă aveam în față un bursuc de om chisnovat, care știa glumi fără contenire. Ba, chiar când îi părea asprimea mai aprigă și supărarea mai cruntă, ochii mici și vii ca ai dihorului, îi sticleau așa de râzăreți în cap, încât până și cea mai grea dojană ori osândă se ușura de povară și o primeam cu bucurie. Uneori, cel pedepsit ori ocărit pufnea în râs și se lăuda în recreație către celelalte clase. Vezi că moș Calistrat era un poznaș de moldovean bătrân și hâtru, de parcă îl desprinsese cineva aidoma din paginile diaconului Creangă. Asta înseamnă că știa să facă din șfichiul biciului mângăere de catifea. Și mai înseamnă că, n'avea strop de răutate sau de acrime în inima lui, ci iubea oamenii, iar pe copii mai cu seamă. Ceeace știind, e lesne de înțeles pentru care pricină anume putea, și chiar ținea, să fie aspru doar cu blândețe și cu veselie.

In ziua aceea avusesem temă scoaterea ideilor principale din bucata „Surugiul“ de Vasile Alexandri.

După obiceiu moștenit dela tată-meu, om migălos la îndeletnicirile sale și mereu îndemnat să facă tot lucrul din vreme, îmi scrisesem tema cu două zile înainte. Drept e însă că mai aveam și alte pricini pentru asemenea grabă. Anume, iată-le.

Noi, cei din Liceul Internat, ședeam toată ziua în școală. Invățai cât învățai, te jucai cât te jucai, dar tot mai rămânea vreme și pentru altele: să citești o carte din mica bibliotecă a clasei, să desenezi, să cânți și să stai de vorbă cu colegii.

Când n'aveai chef să faci nici una din toate astea, îți învățai lecțiile înainte și îți scriai temele; doar nu puteai sta cu mânile în sân, odată ce repetitoarele erau liniștite, iar colegii tăi lucrau toți câte ceva, sub privegherea pedagogului de pe catedră și în zumzetul prietenos, de bondar molcom, al lămpilor cu arc voltaic, spânzurate sub tavan...

Decât, adevărat vorbind, pricina cea mai de seamă nu era nici una din câte le-am înșirat. Era punga noastră sărăcuță de copii nevoiași, bursieri ce ne aflam. Și-atunci tema, făcută înainte, putea să treacă sub ochii solventului de-alături, băiat cu buzunarul plin. Iar pentru scutirea de osteneală pe care i-o aduceai, colegul bogat îți netezea calea spre o chiflă proaspătă, un corn, un pachet de șocolată cu cremă sau o bucățică de rahat din

coşul lui Duvid, ovreiul bătrân care ne aţinea drumul la ieşirea în recreaţie.

Negreşit, îndeobşte, temele noastre slujeau numai de pildă şi îndrumare. Dibăcia era să nu ni se copieze cuvânt cu cuvânt aceea ce scriam.

Ei, dar uneori se mai petrece şi altfel decât e învoiala. Aşa e şi acum, aşa era şi pe vremea aceea. De altminteri, la o grabă mare, nu mai avea timp bietul solvent să cugete la schimbări. Copia cuvânt cu cuvânt. Iar când avea vreme şi mai puţină, copia pe sărite...

Manolescu, băeţaşul care „se inspira" din temele mele era însă foarte sârguitor. Işi dădea o osteneală neînchipuită să schimbe cât mai mult. Ba, uneori, atâta schimba, că se pricopsea cu note mai rele decât dacă şi-ar fi făcut temele singurel.

Dela o vreme însă, a început a lua note mai bunişoare.

– „Am prins merechezul, frate, vezi?" mi-a zis el triumfător, în ziua când un profesor s'a mirat de „progresele" lui. Dar zadarnic l-am rugat să-mi arate şi mie caetul.

– „Nu!" a hotărît el ritos... Că pe urmă îmi afli şi tu merechezul şi-mi ceri două cornuri la Duvid, în loc de unul..."

Moş Calistrat Hogaş a punctat cu creionul pe mijlocul catalogului şi a chemat la lecţie:

– Manolescu... Popa...

Am ieşit, şi eu şi el, lângă catedră, ducând caietele de teme. Eram foarte liniştiţi amândoi. Eu, fiindcă ştiam cum copiază de dibaci Manolescu, adică cu „merechez", iar el fiindcă totdeauna era liniştit.

Moş Hogaş ridică după un timp capul de pe caietul lui Manolescu şi-l priveşte cu ochi mici şi veseli, prin ochelari. Tuşeşte de două ori încet, uscat, apoi spune cu glasul lui subţiratec şi şugubăţ:

– „Brava măi Manolescule!" Ceea ce l-a făcut pe tovarăşul meu să-şi umfle pieptul, apoi să cate la mine cu coada ochiului, într'un fel anume, în care eu am citit limpede cuvintele:

– „Văzuşi?... merechezul..."

Acum îmi bătea inima. Moş Calistrat umbla cu creionul de-a-lungul rândurilor din caietul meu... Şi la fiecare făcea ascuţit şi ciudat:

– „Hm! Poftim! Mţ! Mţ! Mţ!..."

Când a isprăvit, s'a întors cu scaun cu tot către mine şi m'a privit peste ochelarii coborîţi pe vârful năsucului cât un vârf de deget:

– „Halal, Popa!... Aşa de rău ai ajuns?"

Am înghiţit în sec şi am strâns uşor din umeri.

– „Na!" îmi zic eu în gând: M'am făcut de râs. Şi tocmai la limba română unde, deh!..."

Astfel cugetând, am simţit rece în creştetul capului, pentrucă era şi de mai mare ruşine, odată ce Manolescu fusese lăudat...

Dar moş Hogaş m'a limpezit îndată:

– „Manolescule, ţie îţi dau nouă. Iar tu, Popa, ai nota unu..."

Clasa întreagă a ridicat capul nedumerită, în vreme ce profesorul a încheiat:

– „......pentrucă nu ţi-a fost ruşine să copiezi cuvânt cu cuvânt dela Manolescu... schimbând doar vorbele. De pildă, tu scrii urât şi ţărăneşte:

„Surugiul mână diligenţa, biciuindu-şi roibii asudaţi..." acolo unde el a scris pe grai aşa de ales şi de subţire:

„Vizitiul duce trăsura cravaşând caii transpiraţi"...

Şi scrii banal, cu vorbe de rând:

„Insfârşit se face schimbul cailor..."

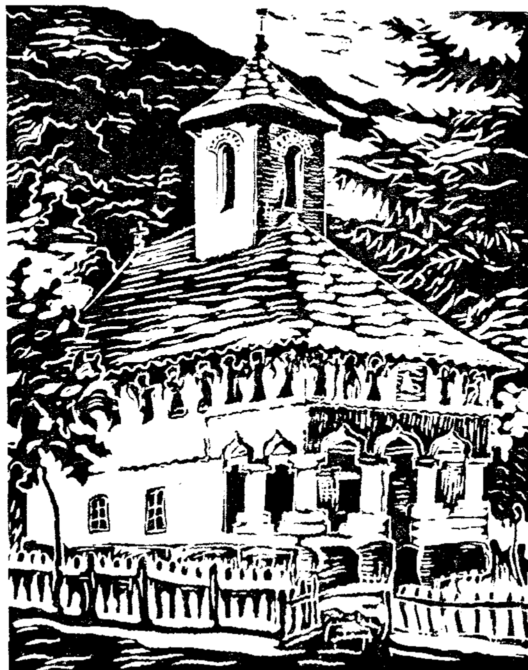
acolo unde el a găsit forma asta, aşa de aristocratică şi înaltă:

„In fine se procedează la modificarea echipajului..." !

Băieţii din bănci au pierit sub pupitre. Eu? Ce era să fac? Imi venea să sar la moş Calistrat Hogaş, să-l iau de gât şi să-l sărut, să-l sărut nebuneşte, pe fruntea lată, pe nasul lui cârn, pe bărbuţa lui ţepoasă şi surie... Dar, mai ales, pe ochişorii cei de dihor, cari clipeau mărunt şi mureau de râs în dosul ochelarilor mari...

. . . .

Aşa am căpătat nota unu la română. Şi aşa m'a făcut de ruşine moş Calistrat Hogaş, bătrânelul şoltic şi bun, care ştia să glumească cu tâlc...

Ctitorie voevodală

Andreescu *Peisaj sătesc*

SPRE O RENAȘTERE A NUVELEI

de AL. FILIP

In cursul ultimelor douăzeci de ani s'a constatat în proza literară românească următorul fenomen: nuvela și povestirea au fost tot mai puțin cultivate de scriitori și gustate de public, în timp ce romanul a fost ridicat pe primul plan al creației literare. Fenomenul acesta a apărut, dealtfel, în cursul aceleiași perioade de timp, și în alte literaturi, deși într'o măsură mai mică decât la noi. In literatura engleză, unde romanul e oarecum la el acasă, și unde nuvela n'a avut niciodată o situație de primul plan, lucrul acesta nu e surprinzător. Este surprinzător însă în literatura franceză în care se găsesc capodoperile nuvelii și ia în literatura noastră o înfățișare acută, devenind chiar o caracteristică a literaturii noastre dela 1920 până astăzi.

De unde această părăsire, dacă nu chiar această subprețuire, a nuvelei? Detractorii ei afirmă că nuvela este o specie hibridă, o odraslă degenerată a romanului, ținând mijlocul între acesta și simpla povestire. Afirmația aceasta cuprinde, pe lângă o apreciere greșită a valorii literare a nuvelei, o contrazicere față de evoluția istorică a literaturii moderne. Nuvela a apărut, în literaturile moderne, înaintea romanului. E deci mai veche decât el și are o tradiție mai îndelungată. Romanul, așa cum există astăzi în secolul nostru, este o creație relativ recentă. Lucrul apare și mai evident dacă privim romanul anterior lui Balzac. *Don Quijote, Gil Blas și Wilhelm Meister* sunt în bună parte o culegere de povestiri, adunate în chip mai mult sau mai puțin necesar în jurul unui erou central. Din cele trei romane citate se pot oricând desprinde zeci de episoduri care n'au nicio legătură cu eroul. Sunt, pentru economia romanului, simplă umplutură și, luate izolat, înfățișează adevărate nuvele.

In ce privește valoarea estetică a nuvelii, sunt, de asemeni, multe de spus. E foarte împrăștiată părerea că o nuvelă e mai ușor de făcut decât un roman. Tocmai contrariul ar fi mai adevărat. Nuvela cere calități de concentrare, de măsură și de stăpânire a efectelor. Tehnica ei este întemeiată pe eliminare și pe alegere.

Meșteșugul, aici, este să sugerezi cu amănunte puține cât mai multă viață. A sugera este întotdeauna mai greu decât a spune. Romanul, cu vastele lui dimensiuni,

își îngădue să spuie tot și să insiste cât de mult. Nuvelei nu-i este îngăduit să alunece în digresii. Dacă orice om de oarecare talent poate să scrie măcar un roman autobiografic, nu oricine poate să scrie o nuvelă bună. Nuvela presupune sobrietate și observație, supunere riguroasă la subiect și ieșire din sine însuși.

Nuvela se deosebește în acelaș timp și de simpla povestire. Povestitorul – dela anonimul din *O mie și una de nopți* până la Sadoveanu și la Panait Istrati – se lasă dus de propria-i narațiune, furat de vraja ei, participând mai mult sau mai puțin aparent la mersul povestirii. Povestitorul e mai aproape de poet, e mai liric, mai digresiv. Dar nuvela cere construcție și premeditare, gradație și un meșteșug bazat pe inteligență nu numai pe instinct.

Comparația nuvelii cu romanul, în avantajul acestuia din urmă, este întotdeauna o operațiune fără rost. Superioritatea unui gen literar față de alt gen literar sau ierarhia între diferitele specii ale aceluiaș gen sunt chestiuni cu totul zadarnice. Fiecare gen și fiecare specie literară corespunde unei realități sufletești și unei nevoi estetice. Atâta numai trebue să ne intereseze.

Romanul corespunde, fără îndoială, nevoiei noastre de durată, dorinței de-a cuprinde o viață în totalitatatea ei. Interesul față de roman este de aceeaș natură cu interesul față de biografie. In plăcerea pe care o ai la lectura unui roman este o atitudine de contemplație retrospectivă și o curiozitate istorică.

Nuvela satisface, în primul rând, dorința noastră de noutate (fapt exprimat de însuș numele ei). Ea corespunde în acelaș timp nevoiei noastre de a fixa un moment esențial sau câteva momente esențiale din viață, din viața prezentă mai ales. Nuvela satisface deobicei, în noi mai ales o pură curiozitate estetică și în acelaș timp o dorință de documentare obiectivă. Plăcerea noastră este astfel degajată de preocupări individuale. In nuvelă, întâmplarea pură ne preocupă în deosebi și admirația noastră față de meșteșugul artistic se poate desvolta în voie.

Să fie interesul față de nuvelă, pe cale să se stingă în momentul actual? Foarte puțin probabil. Nevoia estetică de nuvelă există cu siguranță în aceeaș măsură ca și altădată și această nevoie nu poate fi acoperită prin producții care n'o satisfac decât în parte.

S'a spus că nuvela este un scurt roman. Aceasta e o definiție cu totul falsă, izvorîtă dintr'o judecare superficială a lucrurilor și care nu spune nimic. Dacă ne mărginim numai la literatura noastră, atunci mai adevărat este faptul că multe din romanele românești actuale sunt în fond nuvele lăbărțate și lungite artificial, în care partea de umplutură este considerabilă. Câte subiecte excelente, care ar fi putut da nuvele bune, au dat romane proaste numai pentrucă au fost tratate și desvoltate greșit!

La noi, prioritatea romanului a fost la un moment dat o necesitate pentru evoluția literaturii. Dar acest moment s'a împlinit din belșug. Romanul românesc există. Dar tocmai de aceea supraproducția de romane din ultima vreme este cu totul zadarnică. Ea nu mai corespunde unei nevoi adânci. Romanul românesc are nevoie de o concentrare, nu de o supraproducție grăbită și de calitate ieftină.

Iată de ce, la noi, este de prevăzut o descreștere a interesului față de roman, atât din partea cititorilor cât și din partea scriitorilor, dornici și unii și alții de înoire. Tot astfel, din această cauză, este de prevăzut o renaștere a nuvelei, chiar numai ca o simplă reacție în gustul publicului, dacă nu cumva chiar ca o nouă etapă necesară în evoluția literaturii române.

Demian: Nuntă

ULTIMUL CAPITOL

de EUGENIA MUREȘANU

De trei luni de zile Nina Crucin era în căutarea ultimului capitol la romanul ce trebuia să apară în curând. Acțiunea se precipitase în așa fel, încât personagiile nu mai aveau altceva de făcut decât să se ucidă reciproc, ca în ultimul act din Hamlet. Citise undeva că ideile mari vin schimbând mediul. Ori până acum totul se petrecuse absurd și teoretic la masa de scris, ca într'un calcul precis matematic, și totuși ajunsese la un punct că nu-și mai putea disciplina eroii. Observase, după aproape trei sute de pagini scrise cu o furibundă voluptate, că toate personagiile din roman suferiau de *taedium vitae,* boală care le sincronizase, introducându-le ca prin niște vase comunicante ale sufletului delirul spleen-lui. Și apoi mai avea și o altă meteahnă pe care Nina Crucin nu și-o putea vindeca. Era slăbiciunea feminină care o făcea să nu vadă în oameni decât existența lor de freamăt și căutare, de frumusețe imaterială, care, ajunsă în luptă cu bulgării de lut, nu admitea transacția duplicității. Astfel romanul ei avea să pledeze destinul hoților de stele exaltați de mirajul neantului – sau însăși cauza eternă a lui Prometeu.

– Omoară-i pe toți, îi spusese cineva. Crimele scriitorilor sunt singurele care nu se pedepsesc, cu toate că sunt la fel de culpabile ca și ale criminalilor de rând. Voi ucideți de fapt niște ființe inofensive, care nu se pot apăra și care sunt proprii voștri copii. Dar până când legea nu condamnă astfel de monstruozități, puteți să abuzați cât vreți. Morții din cărți sunt interesanți, fiindcă mor totdeauna pe ultima pagină și nu ne înspăimântă descompunerea lor biologică. Altfel, aș fi cel dintâi care aș da foc tuturor cărților din lume.

– Dacă nu-i omor, mă omor ei pe mine, răspunse ea malițios. Sfătuitorul era un judecător intrat la pensie, care nu vedea decât conștiințe lezate și infracții penale.

Ceruse de altfel și părerea unui pictor. După ce îi povestise acțiunea și evoluția năprasnică a eroilor, acesta fu de părere că numai moartea îi poate reabilita.

– Inchipuiește-ți un tablou cu o culoare prea vie sau gândește-te la destinul lui Piero care și-a pierdut vederea vrând să picteze numai lumină. Firimiturile de umbră, domnișoară, sunt necesare oricărei opere de artă. De fapt totul nu e decât natură moartă căreia artistul îi dă suflul lui de demiurg. Și noi ucidem... Expozițiile noastre sunt cavouri, cruzimi cromatice, salturi în metafizică. Ce preț are viața pentru un artist? El e predestinat să întruchipeze esteticul. Și dacă creațiile dumitale sunt frumoase numai atinse de paleta morții, ucide-le fără nici un scrupul. Sunt de părere că o carte nici nu trăiește dacă n'are măcar un singur personagiu destinat morții. Și să îndeplinească o condiție: să fie tânăr.

Plecase. In fond drama nu era a eroilor rămași închiși în sertar... Existența le era strâns legată, ca ziua de noapte. Ea le trăia intens toată trista lor agonie la care asista cu fiecare fibră ca la un spectacol strein. Uneori ura de moarte acest soiu de oameni care își ziceau artiști. Erau în fond niște cinici care exploatau materia cum voiau.

Nişte tehnicieni care uimesc pieţile cu meşteşugul lor. Se surprinse rămasă mult în urmă. Lângă ceata hoţilor de stele plămădiţi din firul nopţii în luntrea cât o scoică pe valul mării. Ea urcase singură treptele desnădejdii în lumea ei de imagini şi culori. Dar era ceva trist care-i înneca paşii. Nimic real, decât ninsori de imagini, goană şi căutare. Işi dădea seama abia acum, ajunsă în tumultul capitalei, câte senzaţii şi material turbure îi oferea grandoarea şi respiraţia străzilor.

„Oamenii n'ar trebui să trăiască singuri, gândi ea. Oamenii sunt asemeni copacilor încărcaţi de frunziş; nu freamătă decât în atingere“.

Avusese dreptate pictorul. Firimiturile de umbră... Bucăţi de besnă care inundă fântâna ochilor. Pete de întunerec care fragmentează viaţa în mii de aripi de libelule, scandând-o. Obscurităţi calde în lungi limbi fantastice, alături de sonorităţi de lumină. Tenebre uşoare, ca nişte evantaiuri noptatice, cu fioruri adânci. Gesturi abia conturate, ca o fâlfâire de semne. Tremurul nopţii pe magnoliile din vitrine. Şi totul ca o părăsire înfrigurată a vieţii.

„Ce sublim portativ... Lumină, întunerec. Viaţă, moarte. Bemoli şi diezi ai tristeţilor şi bucuriilor“.

Cineva o atinse în treacăt. Nici nu ştiu cum ridicase privirea de sub lespedea ochilor care o fixau. Şi apoi alţi ochi, perechi, perechi, nebuloase incandescente care o striviau. Cine-i furase romanul din sertar, lăsând să evadeze pe străzile metropolei existenţele ei de fum?

– De fapt moartea, îi spunea grămada de ochi strânşi acum în jurul ei, e o victorie. E ultima treaptă de unde începe saltul. E un romantic refugiu al luminii, al culorii, al muzicii. Restul e sgomot şi inutilă mişcare.

Năvala de ochi o părăsi pentru o clipă.

Un corn de lună apăru dintr'un nour, ca un condur de bal pierdut în mijlocul sălii. Ferestrele văzduhului, imensele ferestre tăiate în agate negre, işi deschideau ochii prin mii de stele minuscule. La mijloc calea robilor târa o dâră subţire de lapte până în cel mai îndepărtat cotlon al cerului. La poalele lui, tufănele de întunerec păzeau ca nişte munţi de velur cetăţile zmeilor. Nina Crucin îşi cheamă pe nume existenţele ei de fum. Sunt aproape de tot, le aude gândul. Nour şi Truda. Imaginea cade frântă. Nour a trăit aevea în viaţa ei şi a fost ca o apă adâncă. Ea l-a creiat ca pe un nou Peer Gynt. Şi Truda nu era decât o biată Cordelie a suferinţei. Şi Grig, şi Ana, şi Tonea... Ii strânsese pe toţi hoţii de stele în cartea ei de noapte. Ei toţi aveau de justificat o rătăcire. Şi acum, iată-i ca nişte roiuri străvezii tremurându-i pe faţă. Parcă o întrebau ce are de gând să uneltească împotriva lor.

Prezenţa lor o ameţea. Fugise ca să le prepare, într'un mediu nou, o moarte demnă de existenţa lor. Şi acum se vedea îmbibată de obsesia plăsmuirilor ei care-i împleticeau paşii. Desigur era şi ea bolnavă. Acel *spleen* îi năpădise voinţa şi limpezimea gândului. Se opri pe marginea trotuarului, cu mers strein. Cineva îi râse straniu la ureche. „Cine eşti?“ întrebă ea întorcând capul. Râsul i se părea cunoscut. Il descrisese de atâtea ori în cartea ei... Şi prinse ca din străfundul unei ape răscolite cuvântul căruia îi dăduse viaţă.

Deci Nour, sărmanul ei Peer Gynt, îi turburase mintea. O întovărăşise ca o arătare de fum în drumul ei cu umbre. El nu plecase în lume. Era aci şi o învăluia în râsul lui trist care o înfiora. Parcă-i spunea: ascunde-mă, adăposteşte-mă. A, îi făcea un semn, să-l urmeze. Poate lângă tufănelele de întunerec care păzeau cetăţile zmeilor. Sau dincolo, în viaţa lor abia făurită, în vechea singurătate a mesei de scris.

Halucinată, Nina Crucin îl urmă. O tenebră uşoară îi rătăci firul ochilor şi nu mai ştiu nimic. Auzi din depărtare, când piciorul căuta ultima treaptă a vieţii, ecoul strigătului ei sub roţile de tramvai.

Grigorescu: Mina

V. ONIȚIU

de HORIA TECULESCU

L-am avut în clasa IV ca profesor de Limba română. Parcă-l văd ș'acum... pășind demn, judecând cu cumpăt și rostind grav și răspicat îndemnuri înțelepte pentru viață, pedepsind cu iertarea, sau îndreptând cu mustrarea, înțelegând svăpăierile adolescenței noastre, răspândind încredere și optimism, păstrând un zâmbet mântuitor și pentru cel mai descurajat elev. S'apropia de noi cu atâta dibăcie psihologică, cu o revărsare de iubire senină care ne deschidea sufletele. Nu opera cu noțiuni nesigure sau necunoscute, stăruia asupra fiecărei chestiuni cu răbdare, nu înainta cu materialul până nu se convingea că fiecare elev a'nțeles totul, deslușit. Imi răsună ș'acum în urechi tonul lui sentențios: Cine nu știe scrie corect, nu va trece clasa; cine n'a cetit pe Slavici, să n'aștepte notă de trecere!

Spirit pătrunzător, cunoștea până'n adâncuri conștiința umană și o'nfățișa plastic, cum arată însemnarea păstrată din discursul, nepublicat, dela'nceperea anului școlar 1912/13: Sufletul e ca pământul. Primește în el și sământă bună și sământă rea. Și, precum și în pământul care rodește de toate, se sporesc mai tare buruienile, așa și în sufletul nostru pătrund și prind rădăcini mai repede relele și ispitele. Dar, precum țăranul lucrează toată viața pentru ca să nu sporească și deci să stârpească buruiana, așa și noi trebue să ne trudim pentru stârpirea ispitelor și relelor.

Aceeași înțelegere clară a sufletului omenesc, cu luminișurile și umbrele lui, reiese din paginile scrise în amintirea prof. V. Micula (mort în răsboiu), cari cuprind ultimele sale rânduri așternute pe hârtie: Ființa noastră, a celor mulți, a tuturor aproape, este un amestec bizar de însușiri sufletești, unele mai frumoase și mai bune, altele mai puțin frumoase și mai rele; elementele sunt aceleași la toți, e acelaș aluat sufletesc, numai proporția amestecului e alta: la unii mai multă făină albă, la alții mai multă tărâță.

Ceeace-i creia prestigiul era farmecul vorbei, privirea senină, umorul înviorător, simpatia care radia din toată ființa lui, căldura inimii, iar ceeace-i înălța autoritatea era cultura lui, puterea de a ceti în suflete, hărnicia lui, energia dârză și accentuatul sentiment al răspunderii. La moartea lui, N. Iorga i-a fixat portretul în liniile fundamentale (Oameni cari au fost, vol. II, pag. 180): „Om cu nesfârșită iubire pentru școala sa, spirit limpede și voință hotărîtă, el a adus neprețuite servicii învățământului românesc în Ardeal. A compus cărți de școală în spirit modern și a scris și opere literare, într'o limbă frumoasă“.

A fost o personalitate complexă: profesor, orator, istoric literar, scriitor, animator al societății, factor de conducere cu spirit de organizare și cu putere de inițiativă, adânc și expeditiv în acelaș timp, care punea probleme și da soluții, V. Onițiu a fost, mai presus de toate, dascălul înțelept, educatorul iscusit, după chipul și asemănarea lui G. Lazăr. Nu înzadar afirma G. Bogdan-Duică (în conferința dela 28 Iunie, 1925), că ideea înființării gimnaziului din Brașov a fost ideea unui coleg al lui Lazăr (episcopul Moga); deci fapta lui Lazăr a

creat îndemn, iar duhul lui a plutit şi peste această şcoală.

Rămânem cu convingerea neclintită, că trăinicia şcoalei dela Braşov este asigurată, jertfa de temelie este sufletul lui V. Onițiu. In el s'a întrupat tipul social curat: dascălul (E. Spranger, Lebensformen, pag. 202), omul care nu trăeşte nemijlocit, prin sine însuşi, ci prin alții şi a cărui faptă de temelie este iubirea, fără de care educația nu este posibilă.

Dascălul, ca formă de viață, întrupează iubirea activă, pedagogică, indispensabilă pentru răspândirea culturii în noile generații, ceeace numim educație. Şi omul de stat şi predicatorul şi artistul poate fi socotit între educatori, dar pasiunea pedagogică la ei n'a devenit „viața în viața lor". (Spranger, o. c. pag. 378). El a realizat idealul vieții, legea fundamentală a rațiunii practice formulată de Kant în paragraful 7 al celebrei sale „Critica rațiunii practice": „Lucrează astfel în cât maxima voinței tale să poată oricând sluji în acelaş timp şi de principiu al unei legiuiri universale".

Viața lui Onițiu a fost o viață sfântă de dascăl, o luptă nobilă pentru un ideal, o faptă senină de iubire pentru neam.

Idilă în munți

Flori

PENDULUL

de VIRGIL ŞOTROPA

Pendul atins de-a timpului rugină,
Tu, ce 'n cadență rece şi sonoră
Măsori viața mea oră cu oră
Şi 'nsemni, mereu, a vremurilor ruină,

Vibrarea ta, de-apururi unisonă,
Mi-anunță scurt a clipelor pieire!
Dar, peste-a visurilor năruire
Tu, îți urmezi cântarea monotonă...

La al vieții teatru nu iei parte,
Căci privitor indiferent eşti, care,
Din colțul lui, socoate, de departe...

Şi 'n timp ce Autoru 'n taina-i mare,
La fiecare rolurile 'mparte,
Tu le măsori, zgârcit, scurta cărare!

EMANOIL GOJDU*)

de Dr. V. SAVA

Marele binefăcător al tineretului școlăresc român din Ungaria, Emanoil Gojdu s'a născut la 21 Februarie 1802, ca fiu a lui Atanasie Popovici comerciant în Nagyvárad-Oradea-Mare și al Anei Poynar de Királydarocz. Atât în matricula nașterilor, unde s'a introdus fiul Manuil, cât și în matricula morților, unde este notată trecerea la cele vecinice a mamei sale Ana, numele de familie este „Popovici", și numai moartea tatălui său este înregistrată ca „robul lui Dumnezeu Popovici sau Gojdu Atanasie". Prin ce împrejurare s'a transformat numele de Popovici în Gojdu, nu se știe. Din numele de Gojdu deduc unii că familia tatălui său ar fi fost de origină macedo-română. Familia lui Gojdu a fost însă originar o familie de preot din Bihor.

La moartea tatălui său, la 1821, Gojdu era student jurist, mama sa murise încă in 1816. Astfel a rămas acest tânăr eminent, care făcuse studiile liceale la gimnaziul călugărilor din Nagyvárad-Oradea, și unde desigur a observat cum tinerii studioși sunt ajutați din fundațiuni bogate, un biet orfan care trebuia să-și câștige existența instruind pe alții.

Instructor a fost și în casa macedo-română Pometa din Budapest-Budapesta, unde a învățat dialectul macedo-român și a cunoscut pe văduva tînără Anastasia Vulpe n. Pometa, o romancă ortodoxă zeloasă, care devenindu-i soție, desigur a avut și ea o mare inriurire asupra formării caracterului lui Gojdu. Censura de advocat a prestat-o la Pest-Pesta reușind între primii candidați. Acolo a funcționat ca advocat și notar cambial până la anul 1861, când este numit comite suprem, adecă prefect al județului Caraș. Cei cari l-au cunoscut pe Gojdu îl descriu ca un om afabil și simpatic, mare orator, om de cuvânt, jurist renumit. A fost pe vremuri unul din cei mai renumiți advocați din capitala Ungariei și, desigur, cel dintâi criminalist.

In Almanahul Academiei regale de drept din Nagyvárad-Oradea, din 1888, la jubileul de 100 de ani dela înființarea acestei instituții, în care se publica numele foștilor elevi și poziția la care au ajuns în viață, nota referitor la Gojdu, care a frecventat această școală în anii 1820 și 1821, zice: „Născut în Nagyvárad-Oradea din părinți săraci. Ca advocat s'a așezat în Pest-Pesta, unde cu hărnicia sa fără de păreche și cu cunoștințele-i juridice fenomenale, s'a avântat în scurt timp la mare renume. A fost ales de mai multe județe de asesor onorar (táblabiró). Trăia simplu și igienic. Bea numai apă. Era mândru de originea sa de român ortodox ieșit din popor (nenobil) și aceasta o accentua oriunde i se da prilejul. In casa lui cu străinii vorbea în limba lor; avea casă mare deschisă; în familie vorbea în limba macedo-română, pe care o învățase el în casa familiei Pometa și în limba românească, pe care o învățase soția sa dela el. Prin casa lui au trecut tineri cari cercetau școalele superioare din Pest-Pesta, cari se adunau în vila sa și cărora pe lângă ajutoare materiale le servia și sfaturi părintești. A fost membru fondator al „Asociațiunii".

A fost un adept al politicei inaugurată de Francisc Deak, și era ferm convins că politica de nepăsare ar putea să ducă la bune rezultate. La anul 1861 demisionează din postul de prefect al județului Caraș, unde lasă în urma sa o activitate administrativă protigioasă. A fost membru în casa magnaților în timpul prefecturii sale, iar dela 1866 deputat în parlament, trimis de cercul Tinca. De atunci datează memorabilele sale cuvinte: „Voi strigați să trăiască Gojdu, iar eu zic că Gojdu nu-

*) Fragment dintr'o conferință.

mai atâta să trăiască, cât va trăi pentru voi". Această declarație a fost păstrată de el cu sfințenie, pentrucă el continuă să trăiască pentru poporul său și după moarte, prin fundațiunea pe care a creat-o.

Din timpul deputăției sale i s'a tras ponosul conaționalilor săi și porecla de „complex". La toate atacurile îndreptate în contra sa de jurnalistica românească Gojdu rămânea senin; observa doar atâta: „După moarte vor vedea ei cine a fost Gojdu".

La 1867 este distins cu ordinul Leopoldin, iar în 1869 a fost numit judecător la Curtea de Casație din Budapest-Budapesta, calitate în care a funcționat până la moartea sa, întâmplată la 3 Februarie 1870.

Prima sa soție murise la 2 Ianuarie 1863 și s'a căsătorit a doua oară cu o altă macedo-română, Melania Domșia, care l-a îngrijit cu credință până în ceasul morții; fapt pentru care prin ultimile sale dispoziții și i-a rezervat un rol precumpănitor la organizarea fundațiunii.

Intreaga sa avere care consta dintr'o vilă lângă Pest-Pesta, o casă în Pest-Pesta, acțiuni de ale institutului „Hazai Bank", 5 râturi, cum le numește în inventar, în valoare totală de circa 200 000 floreni, sumă însemnată pe acea vreme, o lasă „acelei părți a Românilor din Ungaria și Transilvania, care aparține la confesiunea orientală-ortodoxă", cu scopul ca din acest rămas să se constituie o fundațiune numită „Fundațiunea lui Gojdu", din care în primul period de 50 de ani $^{2}/_{3}$ a veniturilor să se capitalizeze, iar din $^{1}/_{3}$ parte să se acorde burse tinerilor români talentați și cu purtare bună, ai căror părinți nu sunt în stare să procure mijloacele necesare întreținerii fiilor lor la școală.

In al doilea period la 50 de ani să se acorde burse și studenților în teologie și celor ce se dedică chemării învățătorești, împărțindu-se acum $^{2}/_{5}$ din venit și capitalizându-se $^{3}/_{5}$ părți.

In al treilea period de 50 de ani să se capitalizeze numai jumătate din venit și din cealaltă jumătate, pe lângă stipendiile ce se acordau în periodul I și II, să se împărtășească de ajutoare preoții și învățătorii ce se disting în activitatea lor, sau au familii numeroase, sau au rămas săraci la bătrânețe. In al patrulea period de cincizeci de ani se formează numai din 10% un capital de rezervă, iar restul venitului se distribue pentru scopurile din periodul 1, 2 și 3 și pentru orice alte scopuri ale Românilor de religiune ortodoxă. Rudele defunctului Poynar sunt preferiți la ajutorare. Membrii reprezentanței fundației au fost rugați de fondator să-și îndeplinească funcțiunea gratuit.

Reprezentanța avea să-și dea seama de administrarea fundațiunii în public, publicând darea de seamă anuală în Monitorul Oficial al Ungariei și în trei ziare românești din Ungaria. Pentru stipendii trebuia să se publice concurs tot în trei ziare românești.

Reprezentanța fundațiunei se compune din toți arhiereii ortodocși români: Mitropolitul și cei doi episcopi dela Arad și Caransebeș și eventualii titulari ai unor noi episcopi și din de 2 ori atâția membri mireni, dintre cari după posibilitate unul din familia Poynar.

Testamentul s'a făcut în două exemplare, din cari unul s'a trimis marelui Mitropolit Andrei Baron de Șaguna, iar al doilea s'a depus la judecătoria regală din Budapest-Budapesta.

Pentruca aceste dispoziții testamentare să nu fie date uitării și să se execute întocmai, testamentul se va ceti odată pe an (în ziua nașterii lui Gojdu) în toate bisericile catedrale ortodoxe.

Gojdu își încheie testamentul cu cuvintele: „Cu aceasta închei ceea ce mult a zăcut la inima mea. Dumnezeu cu voi, iubită patrie și națiune, iubită soție și iubite neamuri! Dumnezeu cu voi iubiți amici". Și glasul lui parcă ne binecuvântă și acum peste vremi și ne încălzește cu dragostea sa nemărginită.

Emanoil Gojdu

Prima reprezentanță a fundațiunii s'a compus din: Mitropolitul Andrei Baron de Șaguna, episcopii Ivacicovici și Popasu; mirenii: Ion Aldulean și Ion Cavaler de Pușcaru, Ion Faur, Dionisie Poynar, Gheorghe Marcioni și Nicolae Ioanovici.

Burse s'au dat în 1871 la 4 studenți în suma de 600 floreni; în 1872 la 12 studenți în valoare de 1550 florini; în 1873 la 33 de studenți în valoare de 4347 florini; în 1875 la 83 studenți – 4590 florini.

In anul 1885 au fost 58 bursieri cu suma de 6442 florini.

La zece ani, în 1895, fundațiunea reprezenta suma de circa 1,400.000 florini și s'au distribuit la 104 studenți și elevi peste 20.000 florini.

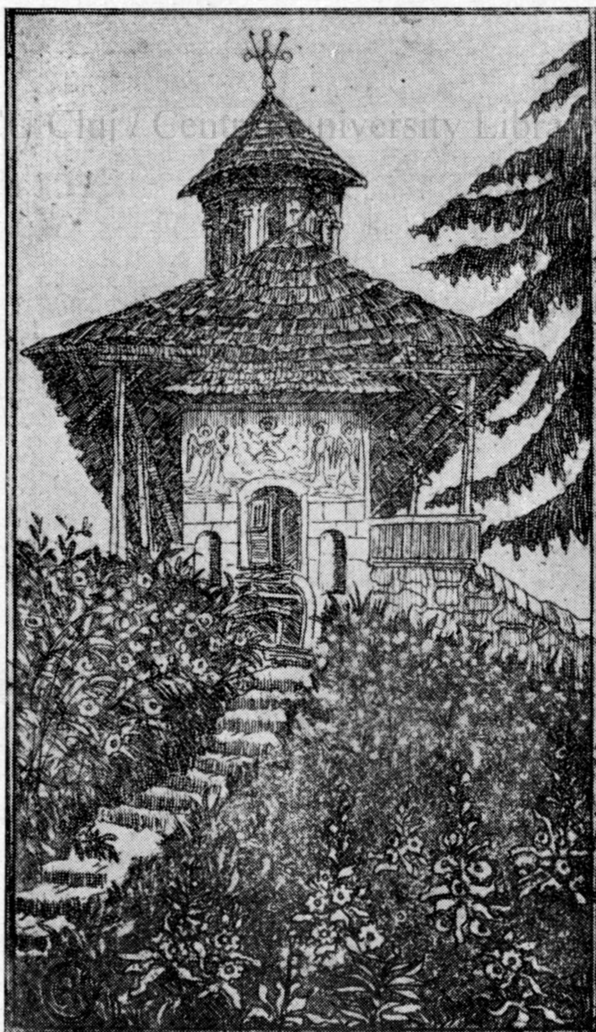
La începutul marelui război mondial averea fundațiunii se urcase la 7,000.000 coroane și avea câteva sute de bursieri. Astăzi fundațiunea este de circa 4,000.000 pengei.

Dovadă că robul lui Dumnezeu Emanuil n'a săpat în pământ talantul ce i s'a dat și care a fost foarte modest pe timpul când se întreținea la studii din meditații, ci l-a fructificat cum nu se putea mai creștinește, pentru nația românească al cărui fiu a fost.

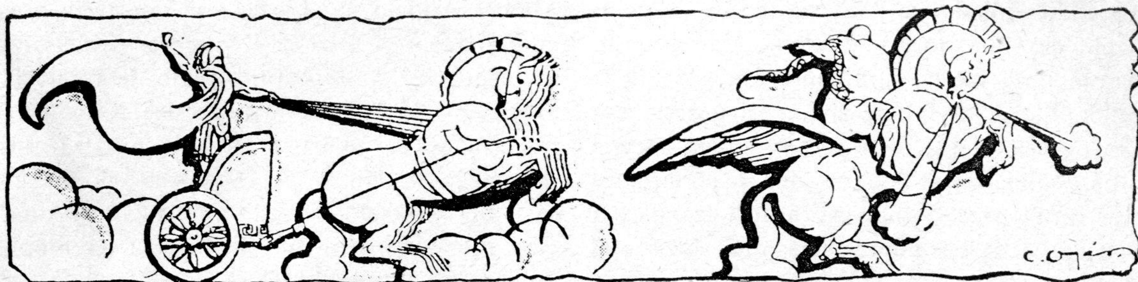
Veacul trecut a dat ortodoxiei noastre doi mari mecenați, prieteni buni și în viață: pe Andrei Baron de Șaguna și Emanuil Gojdu. Ei rămân doi stâlpi neclintiți ai vieții noastre creștine ortodoxe din veacul al XIX-lea. Se cade ca memoria lor să nu slăbească o clipă din sufletele noastre.

Pe mausoleul lui Gojdu, reprezentanța fundațiunii a lăsat să se sape cuvintele Mântuitorului: „Lăsați copiii să vie la mine".

Nu se putea aduce un omagiu mai frumos lui Emanuil Gojdu, care a fost cu adevărat un om al lui Hristos și un neasemănat binefăcător al tineretului român.

_ *Biserica din deal*

MICHEL ANGELO

de C. MUREȘANU

II

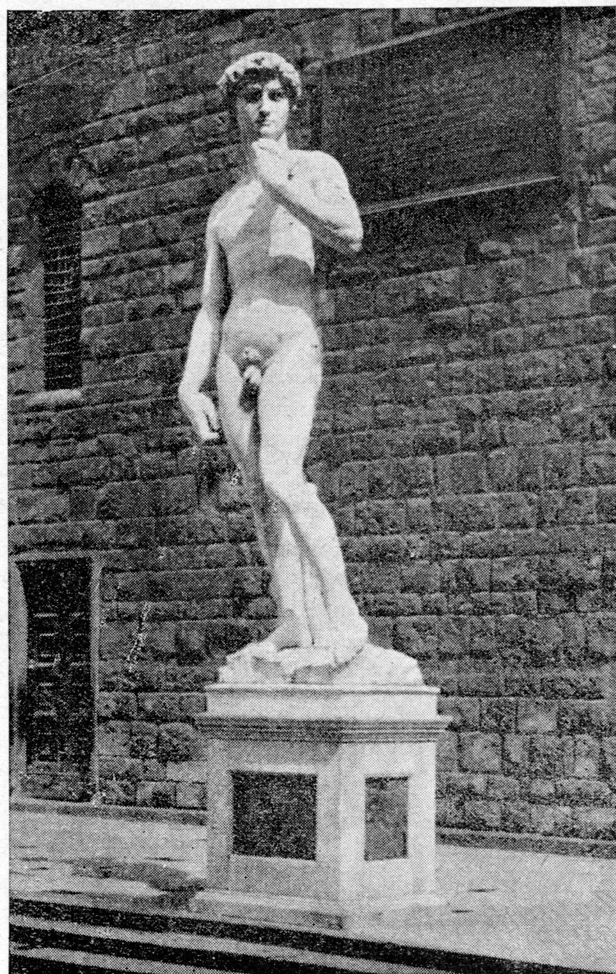
Când cardinalul San Giorgio, primul cumpărător al statuii, îl invită la Roma, Michel Angelo, fericit să scape de teroarea ce domnea la Florența, pleacă în vara anului 1496 spre cetatea eternă.

Roma antică începe să se descopere, grație săpăturilor ce se făceau, Roma papilor umaniști, așa cum o cunoaștem și astăzi, începe să răsară. Evident, climatul artistic al Florenței era mai rafinat, mai modern, la Roma un trecut prea glorios copleșea orice încercare de evadare din comun.

Michel Angelo la rândul lui pare să fie prins în mreaja anticului și sculptează un admirabil Bacchus, care cu toată inspirația antică din care s'a născut, e impresionant de modern. Lucrarea aceasta făcută într'un delir dionisiac n'are nimic din raționamentul și măreața tragedie a operelor lui Michel Angelo. E un accident în cariera lui, dar ce admirabil accident! Nu trebue să uităm că Michel Angelo era tânăr, fugit din Florența și trăia în Roma papei Alexandru Borgia. Când în 13 Mai 1498, în urma unei revolte Savonavola e prins și executat, Michel Angelo este cuprins de remușcări și-și dă seama că Fra Girolamo a trebuit să moară fiindcă a sperat prea mult și a cerut prea mult dela semenii săi...

Șederea la Roma îi devine aproape insuportabilă și e probabil că ar fi plecat, dacă prietenul lui, Iacopo Gaeli, nu i-ar fi obținut din partea ambasadorului francez comanda unei „Pieta“, pentru capela regilor Franței, din catedrala Sf. Petru.

Subiectul se potrivea de minune cu starea sufletească, plină de tristețe, aproape de disperare, în care se găsea tânărul artist după moartea lui Savonarola. Michel Angelo pleacă la Carrara, să-și aleagă marmora. Aici, între blocurile de marmoră cari îi amintesc de anii copilăriei, Michel Angelo își regăsește echilibrul sufletesc, se pregătește pentru lupta pe care trebue s'o dea cu adversarul temut, piatra, pe care trebue să-l învingă. In 1499 statuia e terminată și de data aceasta ne găsim în fața unei realizări sculpturale cum nu s'a făcut din

Michel Angelo: David

antichitate. Idealul de graţie şi frumuseţe, de echilibru senin exprimat in Quatrocento este depăşit. Drama omenirii, eterna problemă nedeslegată a relaţiunilor dintre divinitate şi om işi găseşte expresia in această statue. Cu această operă incepe epoca barocului, care dacă a dus la ulterioare exagerări, mult prea pompoase, a fost la apariţia ei o mişcare artistică dintre cele mai sincere şi expresive.

Michel Angelo se intoarce la Florenţa, unde după succesul ultimelor sale lucrări, i se dă să sculpteze uriaşul bloc de marmoră, care zăcea neintrebuinţat de peste 50 de ani in şantierele Domului, fiindcă nimeni nu indrăsnise să incerce această lucrare. Leonardo da Vinci ceruse şi el blocul, însă florentinii il dădură lui Michel Angelo, care se hotări să reprezinte pe David. Donatello şi Verrocchio sculptaseră la rândul lor figura acestui erou biblic, dar in timp ce statuile lor aveau calmul surâzător şi graţia operelor din Renaştere, statuia lui Michel Angelo reprezintă drama luptei dintre David şi Goliat. Cu totul inconştient, convins că sculptează o măreaţă figură biblică, artistul realizează o statue in maniera antică, a cărei frumuseţe ideală corespunde portretului, nu fizic, ci moral al artistului. Toată Florenţa este in admiraţia acestei minuni care este instalată in piaţa Signoriei, in faţa palatului municipal, in cadrul unei adevărate serbări.

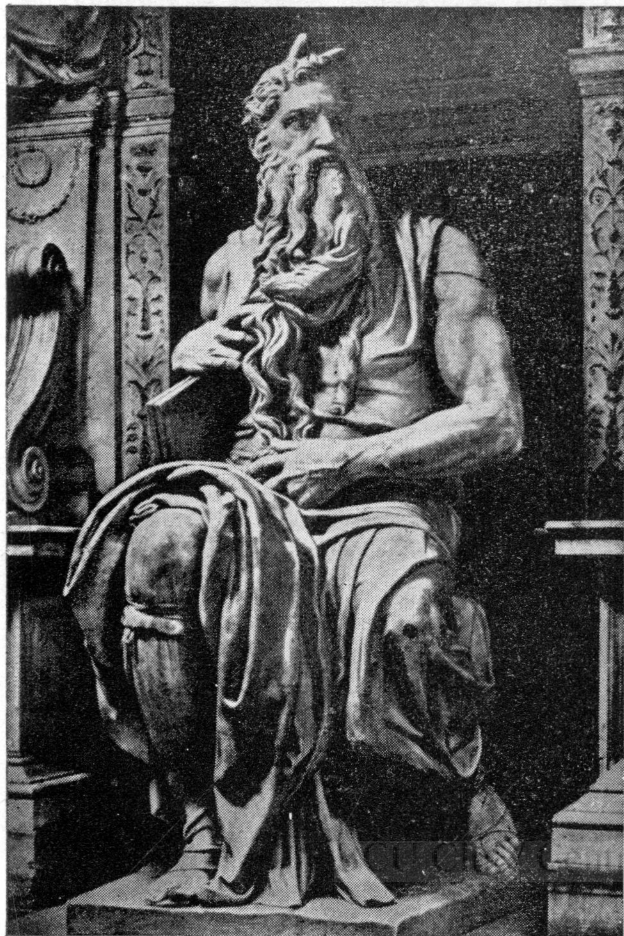
Michel Angelo primeşte nenumărate comenzi in acest timp. Execută pentru neguţătorii din Bruges statuia „Madonei cu Iisus", apoi pentru un nobil florentin, Angelo Doni, un „tondo" (tablou rotund) care reprezintă Sf. Familie. Lucrarea e curioasă, pictată in culori reci, minerale şi ne înfăţişează pe Sf. Fecioară cu Iisus şi Sf. Iosif, grupaţi intr'un triunghiu savant construit. In fundul tabloului apar figurile celor cinci efebi, cari dau o notă mitologică cu totul de neinţeles acestui tablou cu subiect religios.

Când Leonardo primise comanda să decoreze un perete al palatului municipal cu scene din bătălia dela Anghiari, Michel Angelo este insărcinat la rândul său cu decorarea peretelui din faţă, pe care urma să picteze lupta dela Cascino. Artistul reprezintă momentul, când soldaţii florentini, obosiţi de căldură, se desbrăcaseră să facă o bae in Arno şi un sol ii anunţă'n grabă că duşmanii au pornit la atac. Cartonul din nefericire a dispărut, ca şi cel a lui Leonardo şi nu se păstrează decât câteva copii şi câteva studii originale. Atmosfera agitată a bătăliei, dinamismul corpurilor cari sar din apă, dovedesc o operă extrem de modernă pentru inceputul secolului al XVI-lea. Michel Angelo nu idealizează corpurile omeneşti cum o făcuseră pictorii Renaşterei şi nici nu caută să le copieze după natură, pline de tarele şi mediocrităţile lor. El caută expresia eroilor săi, corpul trebue să exprime printr'o uşoară mişcare, drama momentului. Aceasta este noutatea artei sale, intrebuinţată cu admirabilă discreţiune, dar care din nenorocire va fi copiată şi amplificată de urmaşii săi, realizând agitaţia forţată a celor mai multe opere din baroc.

In vremea aceasta la Roma, noul papă, cardinalul della Rovere, ia numele de Iuliu al II-lea. Acest om bătrân cu barba albă era o personalitate de o energie şi de o autoritate uriaşă. Ţinea să supravieţuiască morţii sale, dar ştiind că oamenii uită repede, se hotărî să-şi construiască un mormânt minunat, in mijlocul catedralei Sf. Petru, ca astfel urmaşii săi să-şi amintească mereu de dânsul. Michel Angelo este de grabă chemat de Papă ca să i se incredinţeze această gigantică lucrare, pentru care trebuia să intocmească un plan cât mai de grabă posibil. Artistul soseşte la Roma şi compune in scurt timp planul acestui monument care avea să intreacă in grandoare mormântul lui Mausol, sau al impăratului Adrian. Se păstrează o copie a planului elaborat de sculptor şi acceptat cu entuziasm de papă.

Michel Angelo incepe cu tot elanul care-l putea stăpâni la 30 de ani, extragerea blocurilor de marmoră dela Carrara. Intors însă după opt luni la Roma, il găseşte pe Iuliu al II-lea preocupat de răsboaele pe cari acesta se pregătea să le poarte şi foarte puţin dispus să finanţeze lucrarea începută. Cearta intre cei doi titani devine inevitabilă, aşa că după o discuţie inverşunată in care nici unul nu vrea să cedeze, artistul părăseşte Roma. Abia ajuns la Florenţa, nevrând să dea ascultare misivelor papale, se hotăreşte să plece in Turcia, entuziasmat de planul sultanului, care-l chema să-i construiască un pod uriaş ce trebuia să lege cele două maluri ale Bosforului...

Intre timp însă papa cucerise Bologna şi cum Michel Angelo fusese trimis de Signoria Florenţei cu o misiune diplomatică in acest oraş, impăcarea intre Iuliu al II-lea şi sculptorul său se face mai uşor decât se putea imagina. Reintors la Roma artistul continuă să lucreze la statuile abea incepute, însă duşmanii săi, neliniştiţi că intrase din nou in graţia Suveranului Pontif, incearcă să-l discrediteze in ochii acestuia. Intr'adevăr ei reuşesc să-l convingă pe papă că Michel Angelo e singurul om care ar putea să decoreze tavanul capelei Sixtine, unde frescele laterale erau pictate de marii maeştrii din Quattrocento. Evi-

Michel Angelo: Moise

dent camarila spera ca sculptorul, care în viața lui nu lucrase frescă, să fie incapabil să execute o astfel de comandă. Artistul refuză, imploră să fie lăsat să termine statuile începute, dar la insistența papei e nevoit să cedeze și se urcă pe schele în primăvara anului 1508. Peste patru ani uriașa lucrare avea să fie terminată și munca lui răsplătită de admirația fără de rezerve a tuturor cunoscătorilor de artă. Scene din Geneză, apoi figurile profeților, ale sibylelor, cari acoperă tavanul uriaș, sunt picturile unui sculptor, pline de o forță dinamică necunoscută până atunci în artă. Privind tavanul acesta avem impresia că asistăm la lupta plină de pasiune a unor titani, atât de grandioase sunt figurile reprezentate, Michel Angelo își exprimase în această operă toată puterea sa vizionară, tot elanul său creator, pasiunea sa de om și credința sa de creștin. Toate problemele sufletești cari îi sunt dragi, idea morții care începe să-l preocupe, apoi drama eternei lupte dintre spirit și materie care-l chinuește atât de mult, toate acestea se regăsesc pe tavanul Sixtinei. Totuși mai există o legătură cu epoca mai fericită a tinereței sale, pe care ne-o dovedesc admirabilele figuri de adolescenți (ignudi) de inspirație greacă, cari amintesc de efebii din tondoul Doni.

Papa Iuliu, după nenumărate răsboaie purtate contra cetăților italiene, închide ochii în 1513 fără să fi văzut realizat nici planul politic ce tindea la unificarea Italiei, nici cel artistic, terminarea mormântului proectat. Noul papă ales este Giuliano Medici, fiul lui Lorenzo Magnificul, care din nenorocire însă nu seamănă cu tatăl său. Spiritului creator al lui Iuliu al II-lea i se potrivea de minune geniul agitat al lui Michel Angelo, până când Leon al X-lea preferă talentul grațios a lui Rafael. Astfel sculptorul este lăsat câtva timp să lucreze în pace. Acum termină statuia lui Moise, de altfel singura statue de profet terminată pentru mormântul Papei Iuliu. Cu această statue, care exprimă toate suferințele și decepțiile sale, Michel Angelo atinge fără îndoială culmea artei sale. Impreună cu statuile cunoscute sub numele de „Sclavi" (Louvre) și cele două figuri femenine ale „Vieții contemplative" și „Vieții active" (S. Petro in Vincoli) sunt tot ce Michel Angelo a putut realiza din visul tinereței sale.

Papa Leon al X-lea îl trimite pe artist să decoreze fațada bisericei S. Lorenzo din Florența. Abia îi dăduse această comandă și papa se răsgândi, cerând sculptorului său, să-i facă mormintele Medicilor cari își dormeau somnul cel de veci în această biserică. Abia începute aceste lucrări, papa se îmbolnăvește și moare. Michel Angelo e obosit, amărît de atâtea lucrări începute și neterminate; s'ar părea că soartea îl condamnă să nu poată duce la bun sfârșit mărețele sale planuri pentru cari se entuziasmase de atâtea ori în cursul vieții sale. Reușește să termine mormintele lui Giuliano, duce de Nemours, și al lui Lorenzo, duce de Urbino. Statuele acestora sunt reprezentate în costume antice, figurile lor sunt impersonale, pătrunse de melancolie și de resemnare față de destinul inevitabil al omului... Cele două figuri simbolice „Ziua și noaptea" pe mormântul lui Giuliano, și „Zorile și Asfințitul" de pe mormântul lui Lorenzo, au o vagă înrudire cu statuile ce decorează vechile morminte etrusce.

Michel Angelo era un om de susceptibilitate extremă, dornic de independență și gelos de libertatea lui. Democrat convins al școalei lui Dante, el e dușman al oricărei autorități pe care geniul nu o justifică. Astfel se explică cum în 1527, când revoluția isbucni din nou la Florența ca să gonească pe Medici, Michel Angelo se alătură poporului și deveni unul dintre cei mai înverșunați revoluționari. Intrat în noul guvern al cetății, i se încredință îndată elaborarea și executarea unui plan de

Michel Angelo: Fragment din „Judecata de apoi"

fortificare al Florenței. Când lucrarea a fost terminată, artistul află că Baglioni, șeful guvernului, se hotărîse să predea fără nici o luptă cetatea, papei. La insistența prietenilor lui, artistul fuge din Florența spre Veneția care acum, după 30 ani, il primește în triumf. Michel Angelo însă nu se poate împrieteni cu cetatea lagunelor și e încântat când Papa Clement VII, tot din familia Medici, il anunță că i s'a uitat aventura revoluționară. Și că se poate întoarce la Florența. In schimb papa il obligă să renunțe definitiv la planul mormântului lui Iuliu al II-lea, și-l obligă să replătească sumele de bani încasate. Astfel visul lui Michel Angelo este iremediabil distrus și situația lui materială devine dintre cele mai critice.

Moartea mai trecu odată pe la Vatican și lui Clement al VII-lea, ii urmă Paul al III-lea, din familia Farnese. Acesta ii dă comanda unei imense fresci, reprezentând „Judecata de apoi" și care trebuia să acopere peretele din spatele altarului din capela Sixtină. După un sfert de veac, Michel Angelo revine să lucreze în această capelă, unde crează cea mai măreață reprezentare plastică a acestei teribile scene. Toate personagiile cari asistă la judecata aceasta, sunt pătrunse de desperarea și tragedia momentului, chiar și Sf. Fecioară întoarce capul înspăimântată de mânia Fiului Judecător. Intre figurile martirilor găsim și un autoportret al maestrului, reprezentat sub trăsăturile Sf. Bartolomeu, singurul autoportret autentic păstrat până în zilele noastre.

Contemporanii, printre cari în special Pietro Aretino, faimosul pamfleist al epocei, criticară cu toată asprimea această operă, găsind-o imorală, fiindcă figurile reprezentate erau neîmbrăcate. Curentul opiniei publice a fost atât de puternic, încât papa Paul al IV-lea se văzu nevoit să angajeze pe pictorul Daniele da Volterra, care se obligă să îmbrace nudurile de pe frească...

In decursul anilor, 11 papi se succedaseră pe tronul Sf. Petru, prietenii lui buni muriseră, servitorul lui devotat Urbino, il părăsise și dânsul și Michel Angelo, bătrân, bolnav obosit de o viață atât de sbuciumată, continuă totuși să trăiască. Primește comenzi, începe lucrări noi, nimic nu-l sperie și s'ar părea că se crede nemuritor și că vigoarea lui nu are limite. La 80 ani începe construcția cupolei Sf. Petru pentru care făcuse un plan grandios. Se urcă pe schele, lucrează cu maeștrii pietrari numai să accelereze lucrarea. I se fac procese, e învinuit că a cheltuit prea mulți bani pentru cupolă, totuși nu se lasă și continuă să lucreze cu aceeași energie.

In nopțile în cari somnul nu-l mai găsește, lucrează la o „Pieta" în care alături de Mântuitor și Sf. Fecioară, reprezintă pe Sf. Iosif de Arimatia, sub trăsăturile unui bătrân îndurerat și trist, dar resemnat la gândul morții, care-l pândește. Este desigur portretul psihologic al maestrului, care după o viață sbuciumată, plină de suferinți și conflicte sufletești, a găsit calmul bine meritat. Visurile tinereței, pline de setea de viață și de frumos inspirate de antichitate au dispărut și au făcut loc unui sentiment religios adânc și sincer care-l apropie tot mai mult de Dumnezeu. Moartea pe care o așteaptă cu atâta seninătate il doboară în iarna anului 1564. Lupta se terminase și făcuse loc unei liniști eterne. Pentru acest om care suferise atât de mult, moartea a fost poate momentul cel mai puțin dureros al vieții sale.

RELIGIA IN VIAŢA SOCIALĂ

de Pr. AUG. FAUR

Problema religiunii a preocupat într'o măsură foarte mare minţile oamenilor din toate timpurile. S'ar putea spune că n'a fost chestiune aşa de mult controversată şi discutată, cum a fost şi este chestiunea aceasta. Gânditorii şi bărbaţii de seamă au căutat să se întreacă unii pe alţii întru formularea diferitelor teorii, prin care credeau că vor soluţiona într'o formă echitabilă problema aceasta. După firea şi vederile fiecăruia, religia a fost înfăţişată ca avându-şi originea în credinţe deşarte, în frică, în fetişism, în totemism, în animism, în adorarea naturii, în interesele oamenilor de stat şi altele. Minţile lor s'au nizuit să dovedească cu tot ce ştiinţa, experienţa şi cugetul lor a putut produce şi imagina, că religia având un caracter provizor, temporar şi interesat, va trece cu timpul şi omul va rămânea din nou liber şi fără de nici o obligaţie faţă de ceva mai înalt decât el. Dumnezeu este o himeră şi e lipsă de sens ca omul conştient să umble cu capul în vânt în căutarea ei...

In virtutea libertăţii sale, mintea omului poate să fie stăpânită de orice gândire, fie aceea cât de năstruşnică; poate admite sau contrazice un fapt; poate contribui la realizarea binelui şi prin aceasta la promovarea progresului, după cum poate şi strica, învrăjbind convingerile şi credinţele celor ce cred în Dumnezeu, de fiinţa Căreia e în funcţie existenţa lumii...

Marxismul şi în speţă bolşevismul rusesc a căutat să întreacă toate pornirile rele de până acum. Căci, dacă luptătorii atei până la ei s'au mulţumit să ducă o luptă teoretică, combătând existenţa lui Dumnezeu cu armele scrisului, bolşevicii au făcut un pas mai departe şi au căutat să-l scoată din inimă, ca astfel nici urmă să nu mai rămâe. Pentru ei religia este un stupefiant – „opiul cu care se ameţesc popoarele pentru a putea fi exploatate de clasele conducătoare".

S'a scris mult şi s'a lucrat mult ca să dispară orice urmă religioasă, dar cu toată răutatea şi îndârjirea duşmanilor, Dumnezeu şi aşezămintele Lui rămân. Şi aceasta nu pentrucă un capriciu al forţelor necunoscute ar conlucra întru sprijinirea şi apărarea lor, ci pentrucă Dumnezeu şi religia sunt realităţi cari nu sunt în funcţie de voinţa omenească. Dumnezeu a existat, există şi va exista în veşnicie, în virtutea însuşirii Sale de Dumnezeu, iar religia a fost imprimată în sufletul omului de când a fost creat. Aşa că omul ori cât ar căuta să fie îndepărtat de Dumnezeu, tot la El se va reîntoarce, căci aşa-i cere firea. Adevărul acesta nu-i subliniat întâiadată de oamenii secolului în care trăim. De adeveritatea lui s'a convins omenirea cu mult înainte de Hristos. „Priviţi pe faţa pământului – zice Plutarh – şi veţi vedea cetăţi fără ziduri, fără legi, fără cârmuitori. Veţi găsi popoare fără locuinţe stabile, cari nu cunosc întrebuinţarea monedelor, n'au idee de arte, dar nu veţi găsi o societate omenească fără credinţă într'o divinitate, fără jertfe şi fără rugăciuni". Acelaş lucru îl spune şi Homer, când zice: „Toţi oamenii au lipsă de zei". Cicero e şi mai plastic: „Nu este nici un popor aşa de sălbatic, ca să nu

creadă într'un Dumnezeu, chiar dacă nu ştie ce fel este".

Asupra religiunii, în general, s'ar putea spune multe. Nu e rostul acestor rânduri de a discuta problema în totalitatea ei. Ci, va fi prea destul, dacă măcar numai în parte vom sublinia influenţa ce a exercitat-o în decursul sutelor şi miilor de ani şi pe care o exercită şi astăzi asupra conştiinţii indivizilor şi popoarelor în desvoltarea lor.

O condiţie esenţială pentru buna desvoltare a unui om şi a unui popor este sănătatea lui sufletească şi trupească. Convingerile intime ca şi manifestările de fiecare zi caracterizează sufletul, şi de felul cum aceste convingeri ştiu să se anine de un ideal suprapământesc, e în funcţie viaţa. Sub raport religios se poate spune fără frică de greşală, că religia a constituit principiul prim, fără de care nu s'a putut imagina familia. Căsătoria a fost şi este la toate popoarele un act religios, însoţit de ceremonii simbolice. Fie că aceste ceremonii au fost imitate după viaţa zeilor, fie că au fost orânduite de ei, adevărul este că omul a ţinut că acest legământ are la bază o rânduială sfântă, pe care trebue să o sfinţească prin viaţă. La popoarele primitive îndatorirea familiei nu se restrângea la ajutorarea reciprocă a soţilor şi la creşterea copiilor; familia avea şi sacra îndatorire de a păzi focul casnic, cultul strămoşilor şi al spiritelor protectoare. Capul familiei era şi şeful religios şi prin aceasta singurul îndreptăţit de a aduce jertfe în numele familiei. In V. T. porunca a fost sfântă: „Bărbat şi femee i-a făcut. Şi i-a binecuvântat pe ei Dumnezeu şi le-a zis: Fiţi roditori şi vă înmulţiţi şi umpleţi pământul şi supuneţi-l şi stăpâniţi peste peştii mării şi peste păsările cerului şi peste toate vietăţile care se mişcă pe pământ". In N. T. căsătoria este o taină şi a fost sfinţită de Mântuitorul prin participarea Sa la nunta din Cana Galileii.

In vremile primare, familiile cu aceleaşi convingeri şi practici religioase, fără să-şi dea bine seama, s'au separat de restul celorlalte şi unite prin gânduri şi credinţe comune au început să se înţeleagă şi să se ajute într'un mod mai intim. Lor li s'au adăugat cu timpul alte familii şi de aci a început naşterea clanului şi a tribului, iar din asocierea mai multor triburi cu aceleaşi activităţi s'a născut statul. Fiecare stat îşi avea zeii săi protectori, a căror adorare era obligatorie pentru fiecare ins. De multe ori se întâmpla ca războiul dintre două state să fie războiul dintre zeii lor.

Convingerile şi practicile comune au apropiat pe oameni. Dar cu toată atmosfera lor comună, chiar dela început s'a simţit nevoia de a se reglementa şi cadrele între cari o persoană sau o familie să se poată manifesta. Cum ideea religioasă a fost comună tuturora, s'a căutat chiar dela început să se înfăţişeze zeităţile ca fiinţe din voinţa cărora izvorăsc toate dispoziţiunile. Zeii sunt buni cu cei buni, dar şi asprii faţă de cei ce săvârşesc lucruri prin cari se aduce daună semenului. Ori, pentruca să nu se mai săvârşească asemenea lucruri, prin voinţa lor s'au dat cele dintâi legi. Supunerea şi ascultarea faţă de legi era obligatorie, iar călcarea şi violarea lor era egală cu călcarea şi violarea zeităţii însaşi.

In acest înţeles trebuesc privite legile unor popoare din antichitate. Egiptenii, de pildă, socoteau pe Isis şi Osiris de autori ai celor mai vechi dispoziţiuni legale. Acelaş lucru îl atribuiau Asiro-Babilonenii zeiţei Ea, iar unii legislatori au mers şi mai departe, susţinând că le-au primit de-adreptul din mâinile zeilor. Indienii cred că Manu a primit legea direct dela Brahma, iar Romanii susţineau că Numa Pompilius a fost inspirat de zeiţa Egeria în alcătuirea legilor sale.

Dispoziţiile legale ale V. T. sunt cunoscute. Poporului evreu Dumnezeu i-a vorbit prin proroci. Prin Moisi a primit legea pe muntele Sinai. Cele două table de piatră le-a primit nemijlocit dela Dumnezeu. In N. T. Mântuitorul a spus categoric: „Să nu socotiţi că am venit să stric legea şi prorocii; n'am venit să stric, ci să plinesc". Şi lucrul acesta foarte frumos l-a lămurit Sf. Pavel în Epistola către Romani: „Tot sufletul să se supună stăpânirilor celor mai înalte. Că nu este stăpânire fără numai dela Dumnezeu, iar cele ce sunt, dela Dumnezeu sunt rânduite. De aceea, cel ce se împotriveşte stăpânirii, rânduelii lui Dumnezeu se împotriveşte; iar cei ce se împotrivesc, osândă îşi vor lua loruşi. Că dregătorii nu sunt frică pentru fapta cea bună, ci pentru cea rea. Deci, voeşti să nu-ţi fie frică de stăpânire? Fă binele şi vei avea laudă dela dânsa. Căci dregătorul este slujitorul lui Dumnezeu spre binele tău. Iar de faci rău, teme-te; că nu înzadar poartă sabia. Căci el este slujitor al lui Dumnezeu şi izbânditorul mâniei lui asupra celui ce face răul. De aceea trebue să vă supuneţi nu numai de frica mâniei, ci şi din (îndemnul) cugetului. Căci de aceea şi daţi dajdii; pentrucă (dregătorii) sunt slujitori ai lui Dumnezeu, îndeletnicindu-se statornic cu aceasta. Daţi, dar, tuturor cele cu cari sunteţi datori: celui cu dajdia, dajdie; celui cu vama, vamă; celui cu frica, frică; celui cu cinstea, cinste. Nimănui cu nimica să nu fiţi datori, fără numai cu iubirea unii către alţii; că cel ce iubeşte pe aproapele a împlinit legea" (13, 1-8).

L. Royer: Quo vadis

In conştiinţa popoarelor creştine, convingerile acestea sunt adânc înrădăcinate. Statele ca şi naţiunile sunt expresia voinţei lui Dumnezeu, iar conducătorii lor, spirituali sau politici, nu-şi pot exterioriza mai bine această convingere, decât punând în fruntea decretelor sau dispoziţiunilor pe cari le dau formule ca acestea: „Din mila lui Dumnezeu dreptcredinciosul..." (cei dintâi), iar conducătorii de popoare „prin graţia lui Dumnezeu - şi numai în rândul al doilea - şi prin voinţa naţională".

Religia asigură bunăstarea şi buna desvoltare a popoarelor. „Siguranţa vieţii şi a proprietăţii individuale, respectarea jurământului, supunerea la legi, îndeplinirea conştiincioasă a funcţiunilor publice etc. sunt condiţiuni indispensabile ale progresului social. Religia vine în ajutorul progresului şi asigură proprietatea generală, proclamând viaţa şi şi proprietatea individuală de bunuri sfinte, iar respectarea jurământului, supunerea la legi şi îndeplinirea conştiincioasă a funcţiunilor publice, de rânduiri dumnezeeşti, a căror nesocotire este pedepsită şi în viaţa aceasta şi în aceea ce va să fie". (I. P. S. Mitropolit I. Mihălcescu).

Postulatul suprem al religiunii creştine e cunoscut: „Fiţi, dar, voi, desăvârşiţi, precum şi Tatăl vostru cel din ceruri desăvârşit este". Cuvintele acestea vizează viaţa sub toate aspectele sale. O religie care nu influenţează şi determină viaţa, nu se poate numi religie. Religia, în primul rând, este convingere şi adevărurile ei trebue să se răsfrângă asupra vieţii promovând cultura şi mântuirea sufletului. La neamurile păgâne, cele dintâi cărţi ce s'au scris au fost cele de conţinut religios. La Chinezi cărţile Kg, Vedele la Indieni, Tripi-taca, la budhişti, Zend-Avesta la Irani şi Coranul la mohamedani. In creştinism cărţi e sfinte ale V. şi N. T. au fost şi sunt comoara cea mai de preţ. Biserica le păstrează cu toată grija şi sfinţenia cuvenită. Dar, dacă cărţile acestea au fost îndrumătoare ale vieţii spirituale, duhul lor n'a rămas imprimat numai între paginile lor, ci în mare măsură a fecundat şi sufletele celor ce îşi orânduiau viaţa după învăţătura lor. Scriitori şi bărbaţi de seamă şi-au pus toată isteţimea şi tot geniul inspiraţiunii lor în slujba lui Dumnezeu, redând, în operele lor, tot focul convingerilor lor religioase. Aşa au apărut „Divina Comedie" a lui Dante, „Paradisul Pierdut" al lui John Milton, „Geniul Creştinismului" al lui Chateaubriand, „Viaţa lui Iisus" a lui Francois Mauriac şi Giovanni Papini, „Fiul Omului - Fiul lui Dumnezeu al lui Sterie Diamandi", „Nostalgia Paradisului" a lui Nichifor Crainic şi altele. Şi cât va exista omenirea, operele literare trainice şi cu înrâurire sănătoasă asupra vieţii popoarelor vor fi cele de conţinut religios, sau care se vor inspira din atmosfera pe care o radiază cărţile sfinte. Şi ceea ce s'a spus despre cultură, se poate spune despre fiecare artă aparte, căci atât pictura, cât şi sculptura şi arhitectura, sau muzica şi-au găsit expresia cea mai fidelă în creştinism. O pictură de Rafael, o

Tr. Bilţiu-Dăncuş: Păreche din Máramaros-Maramureş

sculptură de Michel angelo, un monument arhitectonic de talia „Sf. Sofii" din Constantinopol, sau orice Dom măreţ din Apus, ca şi oricare compoziţie religioasă a lui Bortneanschi sau Palestrina, verifică indeajuns adevărul că artele şi-au atins culmile in inspiraţia lor religioasă.

Dar în afară de cele inseilate sumar mai sus, religia, şi in special religia creştină, pentru omenire a mai făcut ceva. A armonizat spiritele, topindu-le în focul dragostei lui Hristos. Femeia care până la venirea Mântuitorului era în umilinţă, fiind socotită ca o roabă a bărbatului, a fost ridicată la rangul ce i se cuvenea. Sclăvia care nedreptăţia milioane de oameni, a fost desfiinţată. Ca să ne facem o părere de felul cum era organizată viaţa pe vremea Mântuitorului, e suficient să se amintească următoarele date: In Spanta erau 36.000 cetăţeni liberi şi 244.000 sclavi; în Atena 21.000 cetăţeni liberi şi 40.000 sclavi, iar în Roma erau nobili cari aveau câte 20.000 sclavi. Pe timpul împăratului Claudiu erau în Roma 100.000, iar în întreg imperiul 120,000.000 de sclavi. Care era viaţa acestor nenorociţi, când ne gândim că un sclav nu conta în faţa stăpânului mai mult decât un animal, e uşor de înţeles. Pentru cele mai mici neajunsuri, era bătut, infierat cu fierul roşu, sau chiar omorit.

In mijlocul unei asemenea lumi a răsunat cuvântul cald al Mântuitorului Hristos. Invăţătura Lui sufletească a fost revoluţionară. Toţi cei mici şi oropsiţi au fost fraţii Lui. I-a privit cu toată dragostea, i-a mângâiat şi i-a asigurat că Dumnezeu le este Părinte şi nu i-a uitat. Dumnezeu e Părintele tuturora şi cu iubire părintească îmbrăţişează pe oricine se apropie de El. Oamenii între olaltă sunt fraţi. Prin asemenea învăţături, religia Mântuitorului a rupt cătuşele nedreptăţii sociale şi a coborit între oameni pacea şi frăţietatea. Prin Hristos omul devine liber de orice stringenţă. Singura piedecă ce o intâlneşte în drumul său spre Dumnezeu e inclinaţia lui păcătoasă şi prin aceasta păcatul ce-l poate subjuga.

Binefacerile religiei creştine au fost deosebit de hotăritoare pentru viaţa popoarelor. Spiritul lui Hristos de două mii de ani se îmbie conştiinţei fiecăruia şi de felul cum omul se ştie încadra în marea lui spiritualitate depinde pacea inimii sale şi a celor ce vin în atingere cu el.

Cu toate roadele frumoase ce le-a adus religia creştină, dacă privim viaţa aşa cum se prezintă, nu se poate spune că astăzi problemele sociale ar fi rezolvate în modul cel mai echitabil. Impărăţia lui Dumnezeu propovăduită cu atâta însufleţire de Mântuitorul şi cerută de oameni ori de câte ori rostesc „Tatăl Nostru", încă n'a ajuns să se sălăşluiască în lume. Oamenii şi azi sunt despărţiţi în clase sociale şi de multe ori între diferitele clase există o diferenţă aşa de mare ca cea dintre Bogatul Nemilostiv şi Săracul Lazăr. Mulţimea de rând, în multe părţi, e nevoită să-şi mănânce pâinea în umilinţă şi mizerie, iar cei plini de toată îndestularea uită că şi aceştia au dreptul la o viaţă mai bună. Şi pe lângă lipsurile lor de natură materială trebue să înfrunte şi privirile pline de semeţie ale acelora, cari, datorită anumitor circumstanţe, s'au născut şi au crescut în condiţii de viaţă mai avantagioasă.

Dar, dacă există lucrul acesta, unde ar trebui căutat răul? Şi care ar putea să fie remediul cel mai bun pentru o deplină armonizare a spiritelor în lumina celei mai curate frăţietăţi?

In vremuri de strâmtoare materială este natural ca fiecare om să pună pe planul prim problema existenţei. Din moment ce Dumnezeu i-a dat viaţă, trebue să-şi îngrijească şi menţină viaţa. In vremuri de îngrijorare uşor i se strecoară în suflet gânduri nu prea creştineşti, dar imediat revine la sentimente mai bune, dacă i se dă posibilitate să-şi câştige, prin muncă cinstită, cele necesare.

In timpuri normale viaţa este alta. Agricultorul, muncindu-şi cu tragere de inimă ogorul, va aduna întotdeauna atâta cât îi este necesar. Meseriile şi breslele merg la fel. Ba, sunt anumite întreprinderi, unde muncitorul de rând câştigă mai mult decât anumiţi funcţionari intelectuali. Cu toate acestea însă în intimitatea sufletului său este nemulţumit când, privind spre superior, îl va vedea că se uită la el cu un aer de trufie, iar în colţul buzelor lui va întrezări o nuanţă de dispreţ faţă de munca săvârşită de el. In cazul acesta chestiunea salarului dispare din ochii lui şi ceea ce îi va roade inima, e demnitatea lui jignită. Gândul că munca lui manuală e mai puţin valoroasă şi'n consecinţă cinstea de care el trebue să se bucure în faţa semenilor săi poate să sufere o scădere, îi umple sufletul de revoltă, care, dacă se alimentează necontenit, poate duce la explozie.

In fiecare om există demnitate şi fiecare om conştient are convingerea că prin munca sa contribue la buna prosperare a vieţii. Fiecare om, deci, trebue privit sub raportul lui de om şi munca lui ca ceea ce face parte din marele complex al vieţii. Roatele mari ale unui ceasornic n'ar valora nimic, dacă n'ar avea în angrenajul lor şi pe cele mici. Unele se ajută pe altele şi de buna şi normala lor funcţionare depinde precizia ceasornicului. La fel, în marele angrenaj al vieţii, cei

mici și umili prestează munci strict necesare și prin mijlocirea cărora cei mari pot să-și vadă de treburile lor în curățenia și ținuta cea mai aleasă.

Când se va ajunge în situația ca fiecare om să-și aibă munca sa și în acelaș timp i se va respecta munca, onoarea și individualitatea, problema socială se va rezolva dela sine. Altcum nu se poate. Și rolul prim îl are aici Biserica. Nici un sistem social nu propovădueşte cu atâta căldură respectul și iubirea aproapelui ca religia creştină. Pentru Mântuitorul Hristos „nu mai este Iudeu nici Elin; nu mai este rob nici slobod; nu mai este parte bărbătească nici femeiască", pentrucă în Hristos toți sunt una. In spiritul Evangheliei și cei mari și cei mici sunt frați și întâietatea nu e nici a celui cu mâini fine, după cum poate să nu fie nici a lucrătorului de rând, ci a celui ce are inimă curată. Hristos a fost, este și rămâne fratele și prietenul celor umili și buni, din ori ce clasă socială ar face parte. Și religiei lui Hristos îi revine îndatorirea să împace din nou conştiinţele, cari în vremile din urmă au fost vlăguite, săcătuite și sălbătăcite de concepțiile sociale ale atâtor pretinşi reformatori. In Rusia bolșevică omul a fost animalizat complect. Citeam în una din zilele trecute cazul unor prizonieri bolşevici cari trecând printr'un teren nu destul de bine curățit de mine, unul dintre ei, fără să poată bănui, a călcat pe o mină. Intr'un moment a fost sfârticat în bucăți, iar câțiva tovarăşi au fost răniți. Cei rămași teferi și-au văzut liniștit de cale, ca și când nu s'ar fi întâmplat nimic. Crescuți într'un regim sterp, s'a distrus în ei tot ce este uman și nu mai știu ce este mila și durerea față de semen.

In decursul sutelor de ani, religia și-a resfrânt binefacerile sale asupra societății omenești ca o ploaie binefăcătoare peste un pământ secătuit de apă. Sub scutul ei și-au desvoltat și îndulcit viața neamurile din toate vremile. Zilele de azi îi cer un efort nou pentru a le reincreștina. Și religia o va face. Căci caracterul revelat i-l vădeşte tocmai faptul că în sânul ei se găsesc remedii pentru orice neajuns social.

Behn: „Faust" — Desnădejdea

CRONICA ECONOMICĂ

CAUCIUCUL

de P. L. MUREȘANU

Cauciucul constitue un element important al industriei automobilistice și al aviației. El este unul din accesoriile importante ale războiului actual, alături de petrol sau diferite produse petrolifere, încât fără de ele – dacă s'ar ajunge la epuizarea unilaterală prin vre-un mijloc oarecare – războiul actual nici n'ar mai putea continua.

Pericolul epuizării unilaterale a fost înlăturat prin contribuția oamenilor de știință, cari au pus la punct din timp metode de sinteză induríală și a acestei materii prime. Nume ilustre ale științei ca Faraday, Dumas, Liebig, Dalton, au fost amestecate în elucidarea problemei cauciucului sintetic, însă putem spune, că abea dupăce chimistul Williams la 1860 izolează prin distilarea cauciucului hidrocarbura de bază – izoprenul – și dupăce savantul Bouchardat (1879) și apoi Tilden (1891) arată că izoprenul se poate retransforma în cauciuc natural, dacă stă la aer mai mult timp, sau dacă este supus acțiunei unor agenți de condensare (accidul clorhidric) și mai ales dupăce Tilden evidențiează că se mai poate sintetiza cauciuc și din alte hidrocarburi în afară de izopren, se pornește pe calea sintezei industriale. Dintre acestea cele mai bune produse sunt cauciucul „Buna", „Neoprenul", sau „Sovprenul", cari deși nu sunt produse de sinteză propriuzisă ale cauciucului, ci mai de grabă de fabricare a unor substanțe plastice noi, sunt capabile să mimeze cauciucul natural, ajungând să aibă mare elasticitate, rezistență la frecare și rupere – și durabilitate sau rezistență în timp.

In Germania s'a ajuns la „Buna" din butadien prin contribuția chimiștilor F. Hoffmann, C. Coutelle, A. Jonas, E. Tschunkur, etc. In Statele Unite ale Americei în uzinele societății Du Pont de Nemours, la „Neopren" prin aplicarea în practică a invenției lui J. A. Nieuland din Cloropren, iar în Rusia la „Sovpren" tot din butadien, prin contribuția importantă a lui W. Ipatiew, A. Ostromlenski și Kondakow.

Avântul și mai ales interesul pentru producerea cauciucului sintetic a fost inspirat foarte probabil de urcarea prețului cauciucului natural – din cauza cererii mari și a ofertei mici și cari permiteau deci acoperirea cheltuelilor pentru obținerea în mare a unui produs sintetic. Apoi – blocada aliaților contra puterilor centrale, în timpul războiului trecut, a făcut, mai ales în Germania, să se dea mare importanță produsului sintetic.

In alte țări, ca Anglia, Italia, Japonia, Polonia, încă s'au făcut tot înainte de 1939 instalații pentru obținerea așazisă sintetică a cauciucului, având la rândul lor importante contribuții științifice, tehnice și economice în domeniul acestei materii prime.

Cauciucului natural este un produs de secreție a diferitelor plante tropicale, format din punct de vedere chimic din hidro-carburi, numite hidrocarburi de cauciuc, având însă și urme de

alte substanţe azotoase proteice, acizi şi săruri minerale, iar din punct de vedere fizic o substanţă coloidală.

In vorbirea curentă numim cauciuc, sau gumă, atât cauciucul natural brut, cât şi cauciucul vulcanizat. Etimologic cuvântul cauciuc derivă dela cuvintele indigenilor dela tropice – *caa* = lemn şi *o – chu* = a curge, adecă lemn fluid, curgător, sau lemn lichid. Ar fi propriu să se aplice cauciucului brut această denumire, iar pentru cel vulcanizat şi încărcat cu anumite ingrediente şi manufacturat în diferitele articole comerciale şi industriale, denumirea de gumă.

Se spune că în America se utiliza cauciucul de indigeni din cele mai vechi timpuri de noi cunoscute, după cum se poate confirma acest lucru din documentele rămase dela Cristofor Columb (1493) şi Cortez (1519). Apoi în secolul al XVI-lea, la 1536, Gonzalo Fernandes Doviedo Valdos revenind dintr'o călătorie din Brazilia, semnalează asemenea că „pieile roşii" îşi fac din sucul unei plante nişte mingi foarte elastice.

In domeniul ştiinţific il considerăm ca intrat abea două secole mai târziu, când savantul Charles Marie de la Condamine, în urma călătoriei întreprinse între anii 1735–1745, face la Academia Franceză o comunicare, în care arată că în regiunea Amazoanelor există un arbore, pe care indigenii il numesc heveia şi din care se scurge un lichid alb, asemănător cu laptele, care în contact cu aerul se prinde într'o massă elastică şi din care – indigenii îşi fac, în afară de mingi pentru joc, şi obiecte utile – şi anume nişte ghete impermeabile şi nişte vase cari nu se sparg şi sunt bune pentru a transporta orice lichid. Nu mult după aceea, la 1770, i se mai descoperă cauciucului calitatea de a şterge scrisul cu creionul, înlocuind astfel miezul de pâine utilizat până atunci; şi dacă nu ar fi exagerat, am putea spune că această mică portiţă a făcut să intre cauciucul în Europa, de s'a vândut în librării sub denumirea de „piele de negru".

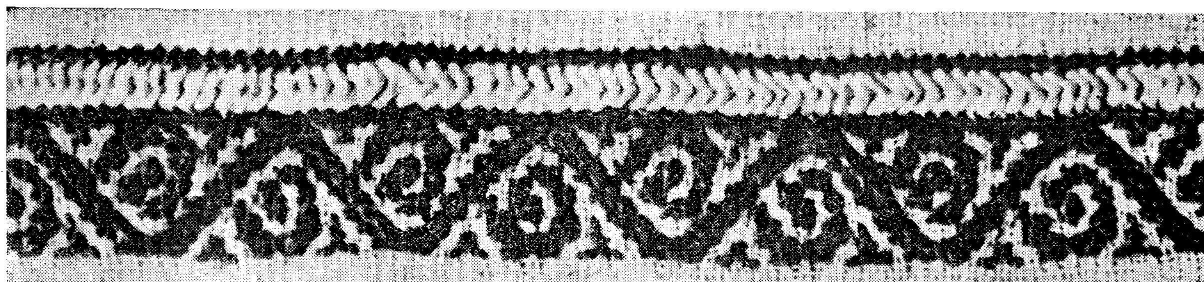
Cronologic mai trebue să amintim că după această utilizare, cea mai importantă pare a fi cea dată de Mack-Intosh în fabricarea impermeabilelor.

Adevărata industrie a cauciucului nu vine însă decât dupăce la 1839 Charles Goodyear, un american din Philadelphia, descoperă însuşirea cauciucului de a-şi conserva proprietăţile elastice, a menţine forma obiectului dorit, dupăce în prealabil a fost amestecat cu sulf şi încălzit sub anumite presiuni, adecă a descoperit aşa numita vulcanizare a cauciucului.

Se spune că Goodyear a descoperit incidental acest important procedeu: scăpat pe sobă, un amestec de cauciuc şi sulf, a aruncat chiar în foc o astfel de mixtură spre a scăpa de ea şi astfel să obţină primele articole de cauciuc nelipicioase, care-şi păstrează elasticitatea şi forma obiectului dorit. Intr'adevăr acest om a avut o viaţă extrem de agitată, cu mai multe mizerii decât bucurii; şi, ca alţi mulţi făuritori de drumuri noi, a murit la 1860 sărac şi cu datorii de peste 200.000 de dolari, din cauza nereuşitei standului dela expoziţia dela Paris şi Londra.

Böklin *Insula morţilor*

VITRINA CĂRȚII

CRONICA LITERARĂ

Pr. Gheorghe Perva: CAZANII PENTRU AZI. Câte cinci minute de cultură duhovnicească. Editura diecezană Arad. 1941. Pag. 175. Lei 95.

Cărților de predici, ca și celorlalte lucrări de cuprins didactic, li se face, îndeobște, o nedreptate. Se crede, anume, că ele sunt scrise ca preoții să le citească din fața altarului spre învățătura și duhovniceasca zidire a credincioșilor, sau să împrumute din ele idei și sugestii pentru predicile pe cari și le alcătuesc ei înșiși, spre a le rosti apoi în chip liber la diferitele ocazii.

De sigur și asta-i adevărat, dar tot atât de adevărat este că o carte de predici bine alcătuită este o lectură dintre cele mai plăcute și mai folositoare pentru orice creștin. Mai ales când cartea nu e lipsită nici de oarecari însușiri literare.

Precum este cazul „Cazaniilor" părintelui Gh. Perva dela Arad.

Intr'adevăr, rar îi cade omului în mână o colecție de predici sau de meditații în care bogăția ideilor să fie îmbrăcată într'o mai ispititoare formă, ca în această carte. Autorul, care e la a șasea lucrare de genul acesta, ne tâlcuește rând pe rând sfintele Evanghelii din Duminecile și praznicile de peste an, punând la contribuție nu numai îndătinatele locuri paralele din Scriptura Sfântă, ci și o seamă de cuvinte înțelepte culese din lucrări de-o incontestabilă autoritate literară sau științifică. Imprejurarea aceasta face ca meditațiile părintelui Gh. Perva să fie citite cu interes și cu plăcere, de preoți și mireni de-opotrivă.

„Cazaniile" părintelui Gh. Perva sunt foarte scurte. Au chiar înfățișarea unor schițe de meditații, cari se pretează la desvoltări mai largi. Totuși caracterul fragmentar al unor asemenea lucrări este înlăturat în cazul de față prin legătura organică în care ni se face expunerea ideilor.

Autorului i se cuvine notă bună și în această privință: el n'a scăpat din vedere adevărul că cititorul de azi e grăbit și n'are vreme să zăbovească asupra unor meditații prea lungi — oricât de iscusit ar fi alcătuite ele.

In rezumat „Cazaniile" părintelui Gh. Perva îmbie preoțimii un manual, iar credincioșilor cărturari o carte de bună zăbavă. D. P.

Augusta Rubenescu: DREPTATEA. (Trei legende creștine). Edit. Episcopiei ort. rom. Kolozsvár-Cluj. 1942. Pag. 40. P. -'40.

Revista noastră a mai avut prilejul să sublinieze candoarea creștinească și frumusețea literară a legendelor Augustei Rubenescu.

Rândurile de față n'au alt scop decât să recomande cu toată căldura broșura pe care Episcopia noastră a avut buna inspirație s'o reproducă din cartea „Mărire Ție" apărută anul trecut la Sibiu.

Broșura cuprinde trei legende creștine și alcătuește al patrulea număr din colecția poporală „Veniți de luați lumină". Locul îi este foarte potrivit în această colecție, fiindcă ea va duce lumina lui Hristos în sufletul oricărui Român care-i va ispiti paginile.

V. Gr. Borgovan: TATĂL NOSTRU în pilde din viața săteanului român. Editura Episcopiei ort. rom. din Kolozsvár-Cluj. 1942. Pag. 32. P. 0'30.

Broșura de față este a cincia lucrare apărută în de curând întemeiata bibliotecă populară „Veniți de luați lumină", fiind rodul binecuvântatelor osteneli ale unuia dintre cei mai distinși dascăli ai școalei românești.

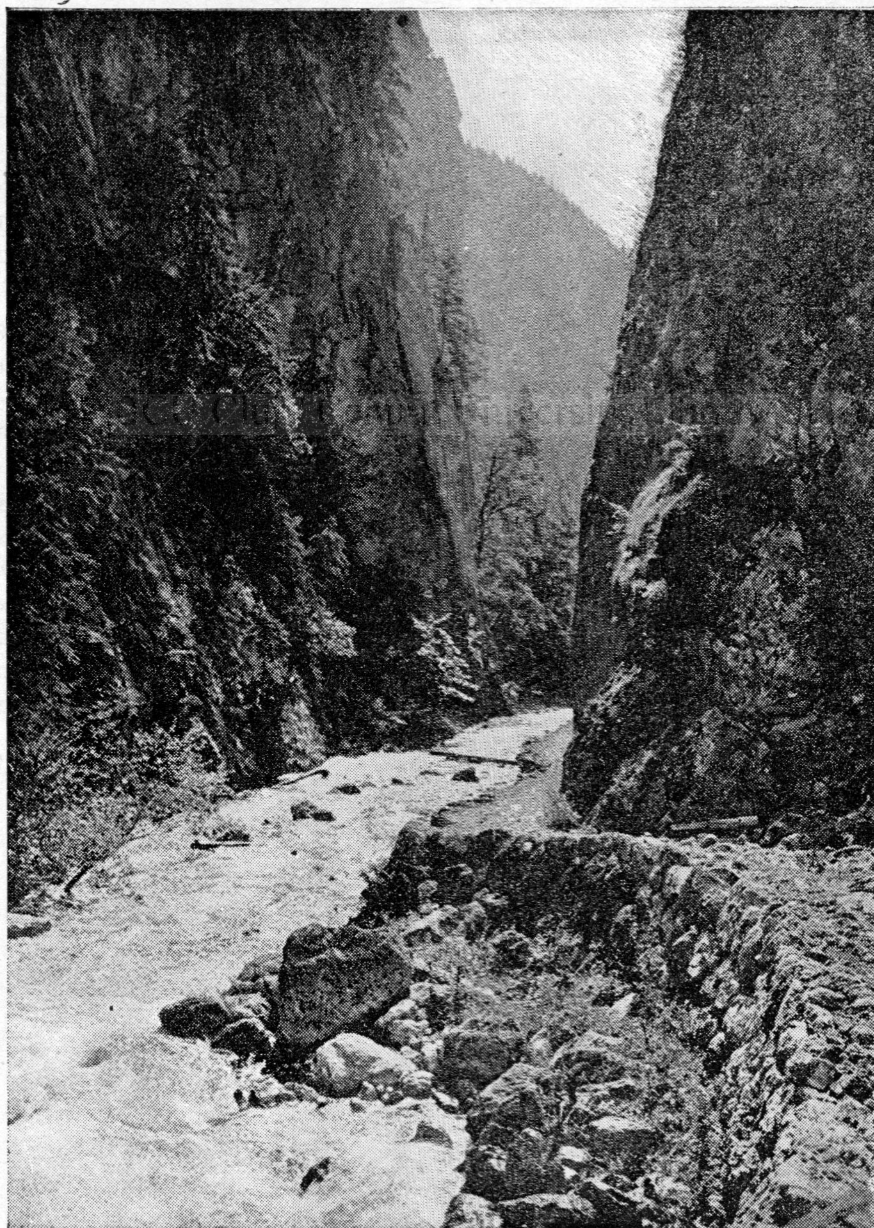
Rugăciunea Domnească a fost tâlcuită în multe cărți și broșuri. Și asta nu ne miră, ea fiind

duhovniceasca pâine de toate zilele a bunului creştin.

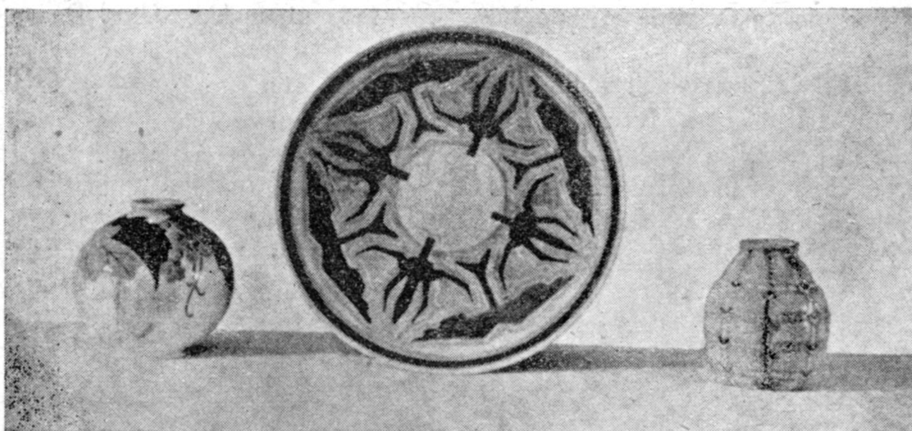
Cceace alcătueşte nota originală a broşurii datorite strădalnicului dascăl Gr. V. Borgovan este faptul, că tâlcuirea rugăciunii „Tatăl Nostru" se înfăţişează de astădată „în pilde din viaţa săteanului român", pilde bine alese şi povestite cu iscusinţa unui unchiaş sfătos. De aceea credem că broşura îşi va face vad sigur mai ales către inima naţiei dela sate.

Pentru treaba asta, este necesară totuşi şi râvna misionară a preoţimii, râvnă de care, fireşte, nu ne îndoim câtuşi de puţin.

D. P.

Békási szoros-Cheile Bicazului

INSEMNĂRI

† **HORIA TECULESCU.** Chinuit de o boală îndelungată care nu e obicinuită să ierte, s'a stins din viață distinsul cărturar, eminentul dascăl și devotatul fiu al sfintei noastre Biserici, Horia Teculescu, directorul liceului din Sighișoara.

Fiu al regretatului episcop Iustinian, învățătura secundară și-a adunat-o la liceul ortodox din Brașov, iar temeinicia cărturărească și-a zidit-o la Universitatea din București, desăvârșindu-și-o printr'o pasionată lectură a tot ce-i putea spori cunoștințele pe tărâmul specialității (Literatura Română) căreia i-a fost un slujitor dintre cei mai credincioși și dintre cei mai pricepuți.

Publicist de un real talent, Horia Teculescu a cinstit o seamă de reviste și gazete cu inaripatul și înțeleptul său scris, iar volumul despre *Virgil Onițiu,* fostul director al „școlii mari“ de sub Tâmpa, i-a adus chiar un premiu din partea Academiei Române.

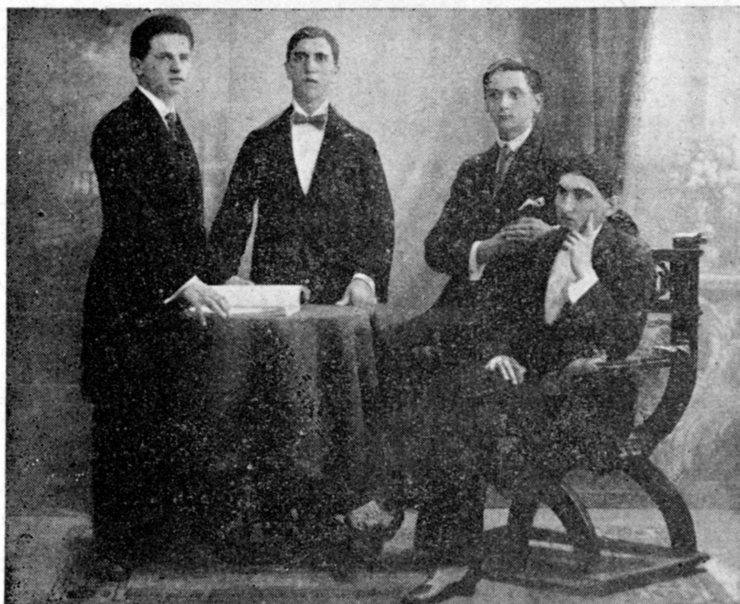
Despărțământul „Astrei“ pe care-l conducea era dintre cele mai active, fiindcă președintele era de față ori unde se cerea inițiativa și hărnicia jertfelnică a unui om entuziast.

Dar mai presus de vrednicia pe care a dovedit-o în viața publică, Horia Teculescu a fost un prieten fără pereche. Un prieten viu, iubitor, cald.

In primele zile ale lui Răpciune din anul 1940 a venit să mă vadă; numai să mă vadă. N'a stat la mine decât foarte puțin. Am schimbat câteva cuvinte surdinate, apoi ne-am îmbrățișat frățește și ne-am despărțit. Nici unul nu ne gândeam însă că e ultima îmbrățișare a noastră în această viață.

Horia Teculescu s'a mutat dintre noi cu trupul. Chipul lui va stărui însă în sufletul nostru și'n bronzul care va împodobi nu peste multă vreme piața Sighișoarei.

D. P.

Acum douăzeci și cinci de ani: Dela stânga spre dreapta: Studenții E. Dobrotă, V. Enescu, Horia Teculescu și I. Gherghel

UN DOCUMENT. Bine cunoscutul cercetător italian in domeniul culturii române, Gaetano Falzone, publică in „Europa fascista“ dela Roma un sensațional articol cu privire la Nicolae Bălcescu. In cuprinsul articolului citează autorizația de inmormântare a marelui nostru

scriitor. Reproducem din acest însemnat articol următoarele:

„Că Nicolae Bălcescu a murit la Palermo nu mai încăpea nici o îndoială. Acum se poate afirma cu preciziune și că el a fost înhumat la Convento dei Cappuccini, în groapa comună. Cercetările noastre în arhiva acestui așezământ au fost rodnice; astfel putem prezenta aci documentul care ne dă această certitudine. Numele lui Bălcescu nu este numai notat în registrul cadavrelor primite, și astfel ne-a fost cu putință să descoperim autorizația sa de înmormântare. Pentrucă până acum acest document n'a fost publicat, îl reproducem aci, gândindu-ne la cât interes vom stârni în rândurile fraților noștri români:

„Orașul Palermo. Secția Sf. Agata. Autorizație de înmormântare. Anul o mie opt sute cincizeci și doi. Ziua douăzeci și două a lunii Noembrie, ceasurile... 3. Noi, Duchino Pietratagliata, senator și ofițer al Stării Civile a comunei Palermo, asigurându-ne legal de moartea Nicolae Bălcescu, născut în Valahia, de ani 31, de profesie moșier, domiciliat trecător la Hanul (indescifrabil), după ce am înscris actul în registrul certificatelor de moarte, autorizăm pe Rev. Gardian al Convictului Cappuccinilor să înmormânteze pe sus amintitul după termenul de 24 ceasuri stabilit de lege; se înțelege însă că se socotește acordată prezenta acelor Biserici care sunt autorizate prin ordin superior să înmormânteze cadavre. Senatorul Pietratagliata. Die vigesima nona novembris 1852. Benedixit funus Sac. do Joseph Collida Ecclesie. D. Nicolai Gricevum Pascovini".

◙

SFÂNTA SOFIA. Pe locul unde se ridică astăzi monumentala clădire devenită moschee, împăratul Constantin cel Mare, în prima jumătate a secolului IV, a pus să se zidească o biserică, căreia îi dăduse numele înțelepciunii divine *Sfânta Sofia.* Ea a fost reconstruită în dimensiuni mai mari, de către fiul și urmașul său, și a servit drept catedrală până'n timpul lui Arcadiu. In ea au avut loc succesele răsunătoare ale sfinților cari în dese rânduri și-au găsit scăparea de furia păgânilor.

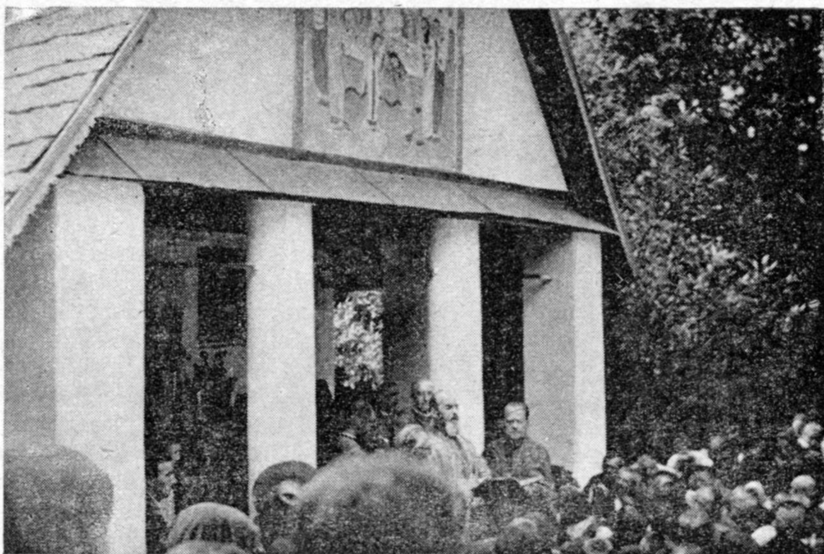
In anul 532 a fost arsă în timpul unei revoluții, numită a lui Nika, sub Justinian. A fost apoi refăcută de cei doi arhitecți din Asia Mică, Anthenios din Tralles și Isidor din Milet. S'a socotit că pentru construcție, la care s'au adăogat podoabele, a fost nevoie de suma de 360 milioane franci aur. Se spune că Iustinian, venind să-și târnosească opera isprăvită, în mijlocul alaiului strălucit de demnitari deschizându-și cale în mijlocul poporului în sărbătoare, care îl aclama cu frenezie, a strigat, entuziasmat: „Te-am învins, Solomoane!"

Au trecut veacuri decând slujba creștină n'a mai răsunat sub bolțile acestui uriaș monument. O veche legendă bizantină spune că, la 29 Mai 1453, ziua căderii Constantinopolului, se săvârșea sfânta slujbă în catedrală, ca de obicei. In momentul când preotul a ieșit cu sfintele daruri, porțile s'au deschis cu sgomot și Turcii au năvălit înăuntru cu iataganele și sulițele amenințătoare. Năvălitorii i-au măcelărit pe credincioși. Câțiva pași și preotul ar fi căzut și el spârcuit de iatagane. Dar în clipa aceea el a intrat în altar, urmărit de ucigași. O ușe misterioasă s'a deschis, lăsându-l să treacă pe cel ce ducea sfintele daruri, apoi s'a închis în urma lui.

Cu toate cercetările făcute, Turcii n'au mai putut descoperi ascunzătoarea. Și aceeași legendă a lăsat să se înțeleagă că, peste cine știe câte veacuri, va veni o zi în care preotul va ieși din nou în fața altarului, ca să sfârșească sfânta slujbă ajunsă abia la jumătate.

Biserica Sf. Sofia: Iisus Hristos (mozaic)

Pelerinaj la Mănăstirea Rohi-Rohia:
P. S. Sa Episcopul Nicolae citește sf. Evanghelie

LUPTA IMPOTRIVA LEPREI.

Medicina germană, care a rezolvat atâtea din importantele probleme tropicale, consideră lupta împotriva leprei ca o datorie primordială. După ultimele declarații ale profesorului doctor Karl Wagner-Jauregg, șeful secției chimice a Institutului de cercetări al chemoterapiei din Frankfurt am Main, combaterea leprei pe cale experimentală se lovește de două mari dificultăți: prima greutate întâmpinată constă în faptul că nu se pot creia culturi cu microbii patogeni ai leprei umane, astfel că singurele experiențe în eprubete se pot face doar numai cu un gen de bacili aparținând leprei, iar în al doilea rând dificultățile studierii acestei boli sunt datorite cauzei că lepra nu a putut fi transmisă într'un mod ireproșabil animalelor. Singurele experiențe ce se pot face sunt cu șobolanii. Incercările făcute au dat un rezultat destul de important și anume că se poate întârzia extinderea boalei, prin derivate ale alcoolului hydnocarpyl și chaulmoogryl. Bogăția în grăsimi a acestor produse face probabil posibilă pătrunderea lor în baccilii leprei, cari și ei sunt bogați în grăsimi. Până în prezent nu a fost posibil să se aplice acest procedeu bolnavilor, din cauza influențelor nefaste ce se ivesc, dar sunt speranțe că se va putea rezolva și această problemă, care e destul de importantă, numărul leproșilor fiind de 3 până la 7 milioane. Țările în care lepra face cele mai multe victime sunt China, India, America Centrală și Meridională și Africa Equatorială. După cercetările savantului german Manfred Oberdörffer, decedat în timpul unei călătorii de studii, lepra pare a fi boala regiunilor unde oamenii absorb necontenit odată cu hrana lor substanțe cunoscute sub numele de sapotoxtine vegetale. In India de exemplu sunt consumați bulbii unei plante denumite „Taro" care cuprinde aceste substanțe vătămătoare. Și în Europa înainte de perfecționarea metodelor agricole sapotoxinele vegetale puteau fi introduse în corp odată cu consumarea grâului.

CARTE DE ÎNVĂȚĂTURĂ.

Acesta este titlul noii lucrări a părintelui profesor Flore Mureșanu, lucrare care va vedea în curând lumina tiparului. Volumul de peste 300 de pagini va fi un adevărat magazin de cultură creștinească pentru tineretul de lege răsăriteană și pentru tot românul iubitor de Hristos. Cuprinzând părți alese din istoria bisericească universală și națională, din învățătura de credință și viață ortodoxă, precum și bogate lămuriri privitoare la organizația noastră bisericească și la rânduiala sfintelor slujbe, *Cartea de învățătură* va putea fi folosită și ca manual de religie pentru clasele supra-primare. P. S.

Pelerinaj la Mănăstirea Rohi-Rohia:
Miile de închinători ascultând sfânta slujbă

TIPOGRAFIA EPARHIEI
ORTODOXE ROMÂNE
KOLOZSVÁR-CLUJ

Conducător responsabil:
Gheorghe V. Bidu

VIAȚA ILUSTRATĂ

REVISTĂ DE FAMILIE

APARE LUNAR, CU BINECUVÂNTAREA P. S. SALE EPISCOPULUI NICOLAE

EDITOR ȘI REDACTOR RESPONSABIL: Prot. I. GORON

ABONAMENTUL PE UN AN 10 PENGEI - UN NUMĂR 1 P.
PENTRU ROMÂNIA 450 LEI. - UN NUMĂR 40 LEI

REDACȚIA: KOLOZSVÁR-CLUJ, EPISCOPIA ORT. ROMÂNĂ, PIAȚA HITLER A. 18.
ADMINISTRAȚIA: KOLOZSVÁR-CLUJ, LIBRĂRIA EPARHIALĂ, PIAȚA HITLER A. 2.

—o-o—

ÎN ACEST NUMĂR:

* * * — † Ștefan Horthy, locțiitorul Inaltului Regent al Ungariei
Prot. ION GORON: Tipuri religioase
ION OJOG: Noapte sfântă (poezie)
VICTOR ION POPA: Moș Calistrat Hogaș glumește cu tâlc
AL. FILIP: Spre o renaștere a nuvelei
EUGENIA MUREȘANU: Ultimul Capitol (fragment)
HORIA TECULESCU: V. Onițiu
VIRGIL ȘOTROPA: Pendulul (poezie)
Dr. V. SAVA: Emanoil Gojdu
C. MUREȘANU: Michel Angelo
Pr. AUG. FAUR: Religia în viața socială

D. P.: CRONICA LITERARĂ: Cazanii pentru azi. Dreptatea (trei legende creștine). Tatăl Nostru.

D. P.. și P. S.: INSEMNĂRI: † Horia Teculescu. Un document. Sfânta Sofia. Lupta împotriva leprei. Carte de învățătură.

COPERTA NOASTRĂ: TOAMNA: DARURILE PĂMÂNTULUI

PENTRU COLABORATORI

Revista se pune sub tipar totdeauna la 15 ale lunei. Domnii colaboratori sunt rugați să-și trimită manuscrisele până la această dată. Rugăm articole scurte, scrise citeț, pe o singură pagină a hârtiei. Ordinea articolelor e determinată de necesități tehnice, nu de alte considerații. - Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.